

+60-BAROMETRI

YLI 60-VUOTIAIDEN HYVINVOINTI JA ARKI 2021

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ELÄKELÄISIÄ JA SENIORIKANSALAISIA	2
3	ELÄKKEELLE SIIRTYMINEN – VAPAUTTA VAI YKSINÄISYYTTÄ?.....	5
3.1	Tyytyväisyys ja vaikutusmahdollisuudet oman elämän kulkuun	6
3.2	Ikääntymisen negatiivinen leima	7
4	SOSIAALISET SUHTEET	9
4.1	Yhteydet perheeseen, lähisukulaisiin ja ystäviin	9
4.2	Yksinäisyyden kokeminen	11
4.3	Avun ja hoivan antaminen läheisille	12
5	TERVEYDENTILA JA AVUN TARVE	13
6	ASUMINEN JA TALOUDELLINEN TILANNE	15
7	ARKIPÄIVÄSSÄ RIITTÄÄ TEKEMISTÄ	17
7.1	Arkipäivän ajankäyttö	17
7.2	Rahapeliin pelaaminen	20
7.3	Yhteiskunnallinen toiminta	20
8	PALVELUT	23
8.1	Mielipiteet sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluista	23
8.2	Julkisen liikenteen palveluiden toimivuus.....	25
8.3	Lähipalveluiden saavutettavuus.....	27
9	YLI 60-VUOTIAIDEN ARJEN SUURIMMAT ONGELMAT TÄMÄN PÄIVÄN SUOMESSA	29
9.1	Digitalisaation kaksi puolta	31
9.2	Koronaepidemian vaikutukset	33
9.3	Arvostuksen puute ja syrjinnän kokeminen	35
10	TULEVAISUUS.....	38
11	YHTEENVETO	45
	KIRJALLISUUS	50

1 JOHDANTO

Tässä raportissa esitetään yhteenveto kyselytutkimuksesta, jossa selvitettiin 61–90-vuotiaiden hyvinvointia ja arkea sekä ajatuksia eläkkeelle siirtymisestä, ikääntymisestä, palveluiden saavutettavuudesta, digitalisaatiosta, korona-ajasta ja tulevaisuudesta. Tutkimuksessa selvitettiin elinoloja kartoittamalla ajankäyttöä, sosiaalisia suhteita, taloudellista asemaa ja avun saantia. Tutkimuksen painopisteeksi on valittu yli 80-vuotiaiden ryhmä, joten tuloksissa tuodaan esiin tarkemmin myös sitä, miltä asiat näyttävät kaikkein iäkkäimpien näkökulmasta. Tässä tutkimusraportissa verrataan tuloksia myös vuoden 1994 ja 1998 vanhusbarometriin ja selvitetään, miten yli 60-vuotiaiden näkemykset ja elinolot ovat muuttuneet näiden vuosikymmenten aikana. Raportissa on säilytetty sama rakenne kuin vuoden 1998 vanhusbarometrissa. Tutkimustulokset raportoidaan samalla tavalla suorina jakaumina ja ristiintaulukoiteina.

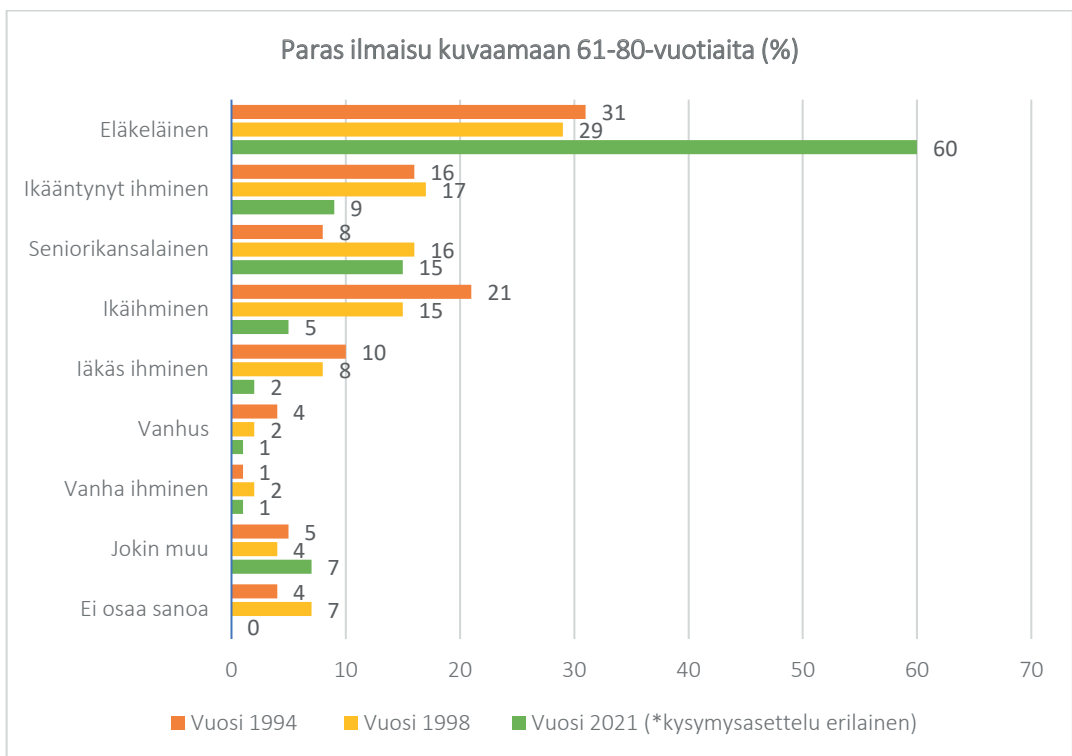
Tiedonkeruun toteutti Eläkeliiton toimeksiannosta Tutkimustie Oy. Tutkimusaineisto kerättiin 6.4.–21.5.2021. Kysely toteutettiin postikyselynä, joka kohdistettiin 2600:lle vuonna 1930–1960 syntyneelle suomalaiselle (osittamaton satunnaisotanta), joiden äidinkieli on suomi. Vakituisesti laitoksessa asuvat henkilöt rajattiin otoksen ulkopuolelle. Kyselyyn oli mahdollista vastata paperilomakkeella tai internetissä. Vastauksia saatiin 1075, joista 982 paperilla ja 93 internetkyselyllä. Vastausprosentti on 41,3 %.

Tutkimukseen vastanneista miehiä on 41 % ja naisia 59 %. Kyselyyn vastasi aktiivisimmin 66–80-vuotiaat. Yli 80-vuotiaita on 15 % vastaajista. Kolmasosa vastaajista asuu yksin, 63 % puolison tai kumppanin kanssa ja noin 3 % lastensa kanssa tai muulla asumisjärjestelyllä. Vastaajista noin 90 % on eläkkeellä, 3 % osittain eläkkeellä, 6 % työelämässä ja 1 % työelämän ulkopuolella. Pääkaupunkiseudulla asuu 16 % vastaajista, muussa yli 100 000 asukkaan kaupungissa 17 %, kaupunkimaisessa yli 50 000 asukkaan kaupungissa 17 %, muussa kuntakeskuksessa tai taajamassa 28 % ja maaseutumaisella alueella 22 % vastaajista. Suurin osa vastaajista, 81 %, asuu omistusasunnossa, noin 14 % vuokralla ja noin 5 % muulla asumistavalla.

Analysoitava aineisto on painotettu ikäryhmä- ja sukupuolijakauman mukaisesti painokertoimella niin, että tulokset vastaavat tutkimuksen perusjoukkoa. Osa vastaajista ei ole ilmoittanut sukupuolta tai ikäänsä, joten painotuksen jälkeen tuloksissa esitellään 1027 henkilön vastaukset.

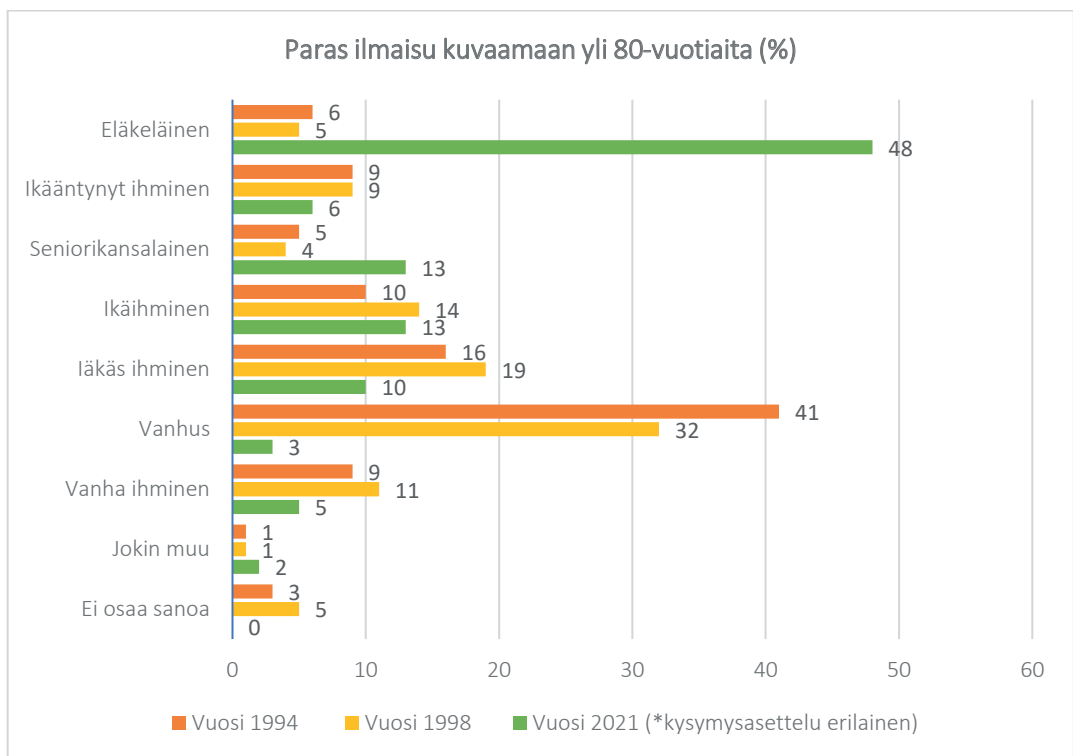
2 ELÄKELÄISIÄ JA SENIORIKANSALAISIA

Vastaajilta kysyttiin, mikä on heidän mielestään häntä itseä parhaiten kuvaava ilmaisu. Vastaajat saivat valita kahdeksasta eri vaihtoehdosta ilmaisun, joka heidän mielestään kuvaa parhaiten juuri häntä. He saivat esittää halutessaan myös jonkin muun vaihtoehdon. Aiempina vuosina (1994 ja 1998) kaikkia vastaajia on pyydetty arvioimaan erikseen 61–80-vuotiaille ja yli 80-vuotiaille sopivinta ilmaisua. Vuoden 2021 kyselyssä selvitettiin sen sijaan, millä ilmaisulla henkilö *itse kutsuisi itseään*. Vuoden 2021 vastaukset jaettiin kahteen ikäryhmään, 61–80-vuotiaiden ja 81–90-vuotiaiden vastauksiin. Suurin osa kaikista yli 60-vuotiaista (58 %) pitää parhaana ilmaisuna sanaa *eläkeläinen*. Seuraavaksi eniten kannatusta saa *seniorikansalainen* (15 %), *ikäntynyt ihminen* (9 %) ja *ikäihminen* (6 %). (Kuviot 1 ja 2.)

Kuvio 1. Mikä on paras ilmaisu kuvaamaan 61–80-vuotiaita.

Tulokset osoittavat muutoksia. Vuosikymmenten aikana erilaisten käsitteiden suosio on muuttunut paljon tai sitten kysymyksen omakohtaisuus vaikuttaa tuloksiin. Suurin osa (60 %) 61–80-vuotiaista kannattaa ilmaisuja *eläkeläinen* (kuvio 2). 1990-luvun tutkimuksissa se sai kannatusta vain alle kolmannekselta. Erilaisten ikään tai ikääntymiseen liittyvien termien suosio on vastaavasti selvässä laskussa: 61–80-vuotiaista enää 16 prosenttia kannattaa ilmaisuja *ikäntyneet ihmiset*, *ikäihmiset* tai *iäkkäät ihmiset*, kun se 1990-luvulla sai kannatusta noin 40 prosentilta. Käsite *seniorikansalainen* sai suurin piirtein yhtä paljon tukea (15 %) kuin vuonna 1998.

Kuvio 2. Mikä on paras ilmaisu kuvaamaan yli 80-vuotiaita ihmisiä.

Yli 60-vuotiaista aniharva haluaisi kutsua itseään *vanhukseksi* tai *vanhaksi ihmiseksi* ja yli 80-vuotiaistakin vain 8 prosenttia. Vuoden 1998 barometrissa sen sijaan yli 80-vuotiaita olisi kutsuttu useimmiten juuri *vanhukseksi* tai *vanhaksi ihmiseksi* (43 %). Tänä päivänä suuri osa yli 80-vuotiaista käyttäisi itsestään ilmaisuja *eläkeläinen* (48

%). Vuoden 1998 barometrissa sen sijaan yli 80-vuotiaita olisi kutsuttu vain hyvin harvoin *eläkeläiseksi* (5 %). Erilaiset ikääntymiseen liittyvien termien suosio on laskenut: yli 80-vuotiaista enää joka kolmas (29 %) kannattaa näitä termejä. Käsite *seniorikansalainen* sai vastaavasti enemmän tukea (13 %) kuin 90-luvulla.

Naisten ja miesten välillä ei ole juurikaan eroja. Yli 80-vuotiaat naiset käyttäisivät hieman miehiä useammin itsestään nimitystä *ikäihminen*, kun taas miehet suosivat itsestään käytettäväksi hieman naisia enemmän *eläkeläinen*-ilmaisua.

Vastaajat saivat kertoa myös jonkin muun ilmaisun, jolla he itseään kuvaisivat. Ikää epäsuorasti kuvaavat, henkilökohtaiset ilmaisut saivat suosiota, kuten *mummi*, *mummo*, *pappa* ja *ukki*. Monissa vastauksissa tuotiin esiin neutraaleja, ikään liittyvämmämiä ilmaisuja kuten *aikuinen*, *ihminen*, *mies*, *nainen* ja *kansalainen*. Ikään liittyvä kategorisointi herättikin ajatuksia:

”Ei mikään ikään liittyvä.”

”Olen itseni. En ymmärrä halua kategorisoida ihmisiä heidän ikänsä puolesta.”

Ikään liittyvissä kuvauksissa tuli lisäksi esiin ikääntymistä kiertävät ilmaisut: *nuorivanha*, *nuorekas mummi*, *pirteä eläkeläinen*, *töissä käyvä vireä eläkeläinen*, *aktiivinen seniori* ja *pitempään elänyt nuori*.

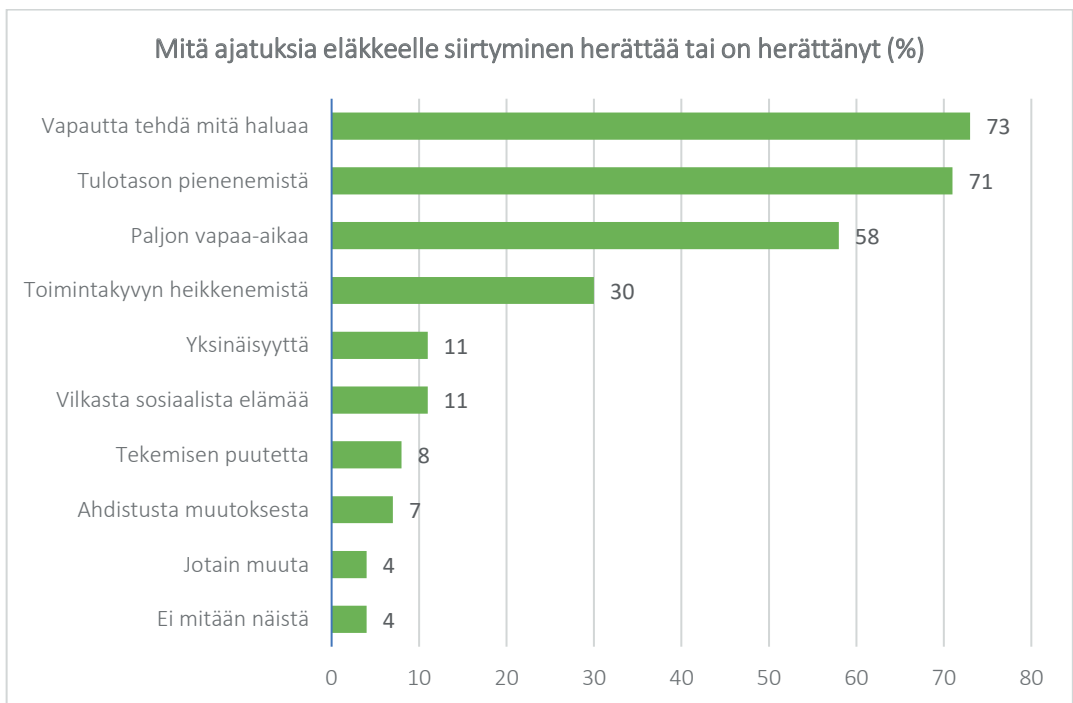
Ikään ja ikääntymiseen liittyviin käsitteisiin näyttää liittyvän erilaisia mielikuvia ja asenteita. Tutkitaan seuraavaksi tarkemmin sitä, miten ikääntyminen ja eläkkeelle siirtyminen koetaan ja mitä ajatuksia ne herättävät.

3 ELÄKKEELLE SIIRTYMINEN – VAPAUTTA VAI YKSINÄISYYTTÄ?

Tutkimuksessa haluttiin selvittää yli 60-vuotiaiden ajatuksia eläkkeelle siirtymisestä ja vuosien 1998 ja 1994 tutkimusten tapaan, kokevatko ikääntyneet ihmiset ikääntymisen myönteisenä vai kielteisenä asiana.

Eläkkeelle siirtyminen herättää ja on herättänyt sekä positiivisia että negatiivisia ajatuksia. Positiivisina puolina nähdään vapaus tehdä mitä haluaa (73 %) ja vapaa-ajan lisääntyminen (58 %). Kolikon toisella puolella nähdään sen merkitsevän tulotason pienenemistä (71 %) ja toimintakyvyn heikkenemistä (30 %). Eläkkeelle siirtymisen nurjana puolena nähdään myös yksinäisyys (11 %) ja sosiaalisen elämän hiljentyminen (11 %). Tekemisen puutteesta ei usko kärsivänsä kovin moni (8 %) eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Jotkut kokevat ahdistusta eläkkeelle siirtymisen aiheuttamasta muutoksesta (7 %). (Kuvio 3.)

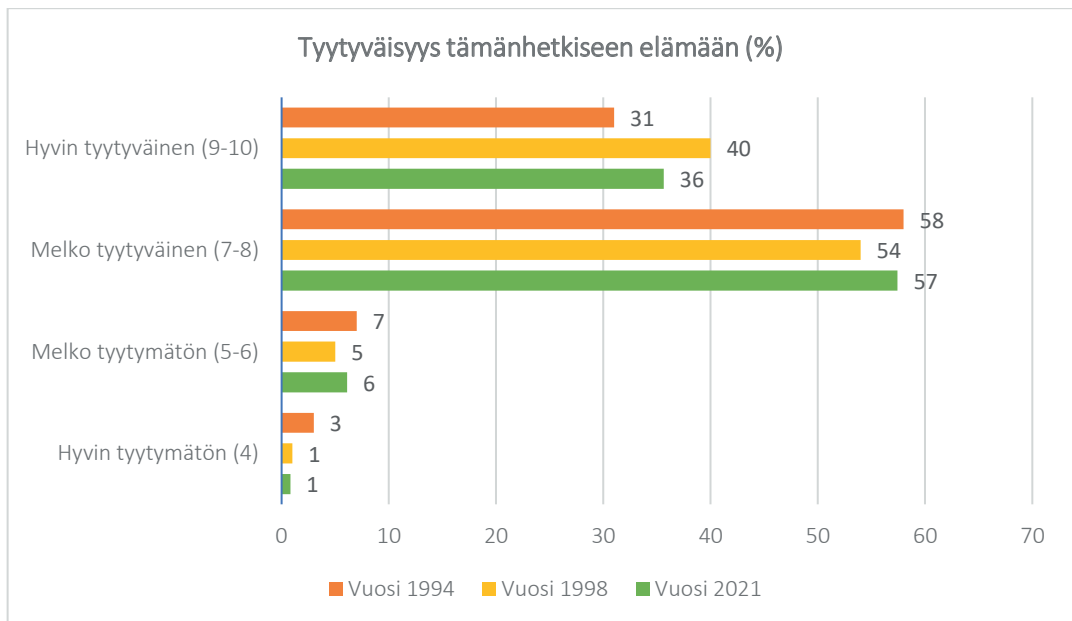

Kuvio 3. Mitä ajatuksia eläkkeelle siirtyminen herättää tai on herättänyt.

Yksin asuvat ajattelevat muita useammin eläkkeelle siirtymisen merkitsevän yksinäisyyttä ja sosiaalisen elämän hiljentymistä. He kokevat myös muita enemmän ahdistusta muutoksesta. Myös heikko terveydentila ja vähäiset sosiaaliset kontaktit näyttävät olevan yhteydessä negatiivisiin ajatuksiin eläkkeelle siirtymisessä.

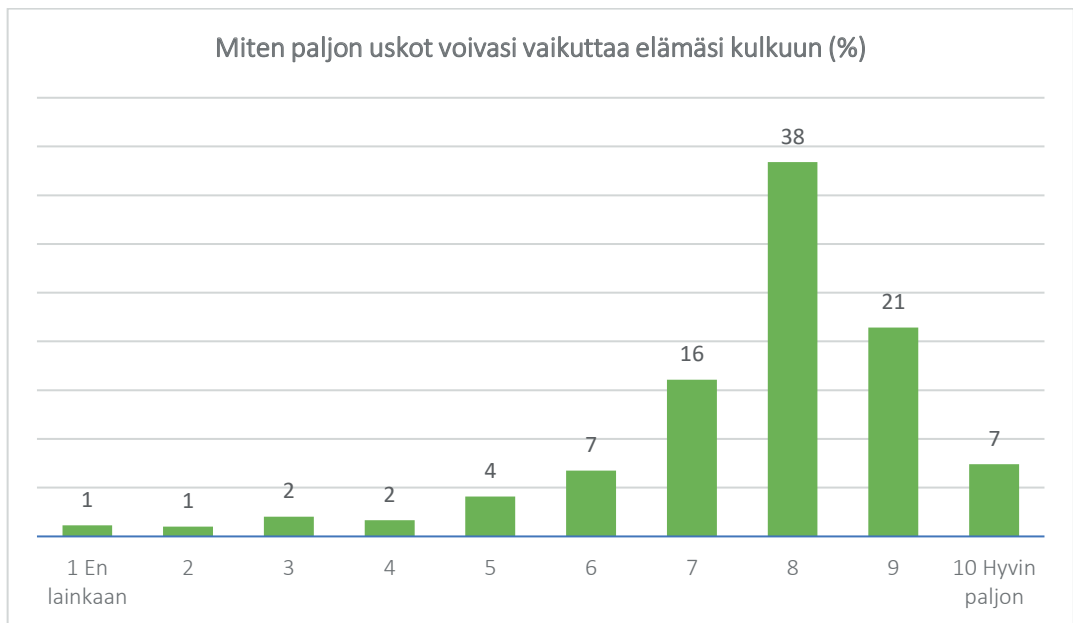
3.1 Tyytyväisyys ja vaikutusmahdollisuudet oman elämän kulkuun

Yli 60-vuotiaat ovat keskimäärin melko tyytyväisiä elämäänsä (kouluasteikolla 4–10 keskiarvo on 8,1). Alle 80-vuotiaat ovat tyytyväisempiä (8,2) kuin yli 80-vuotiaat (7,6). Tyytyväisyydessä ei näytä näiden tulosten perusteella olevan kovin suurta eroa eri tutkimusajankohtien välillä (kuvio 4). Vuoden 2021 kyselyssä kolmasosa (36 %) vastaajista antaa kiitetävän arvosanan 9 tai 10. Aiemmassa vuoden 1998 barometrissa 40 prosenttia vastaajista oli hyvin tyytyväisiä elämäänsä ja vuonna 1994 heitä oli 31 prosenttia. Vuoden 2021 kyselyssä heikon arvosanan 6, 5 tai 4 antaa 7 prosenttia vastaajista. Tyytymättömiä oli vuonna 1998 6 prosenttia ja vuonna 1994 heitä oli 10 prosenttia vastaajista.

Kuvio 4. Tyytyväisyys tähänhetkiseen elämään.

Vastaajat kokevat heillä olevan kohtalaisesti vaikutusmahdollisuuksia oman elämänsä kulkuun (keskiarvo 7,6 asteikolla 1–10). Eri ikäisten välillä on suurehko ero arvioissa: alle 80-vuotiailla keskiarvo on 7,8 ja yli 80-vuotiailla 6,9. Noin 6 prosenttia vastaajista kokee vaikutusmahdollisuutensa heikoksi. He ovat tyypillisimmin iäkkäitä, tarvitsevat apua arjen toimiin, kokevat terveydentilansa huonoksi, heillä on taloudellisesti tiukkaa ja ovat tyytymättömiä tämänhetkiseen elämäänsä. (Kuvio 5.)

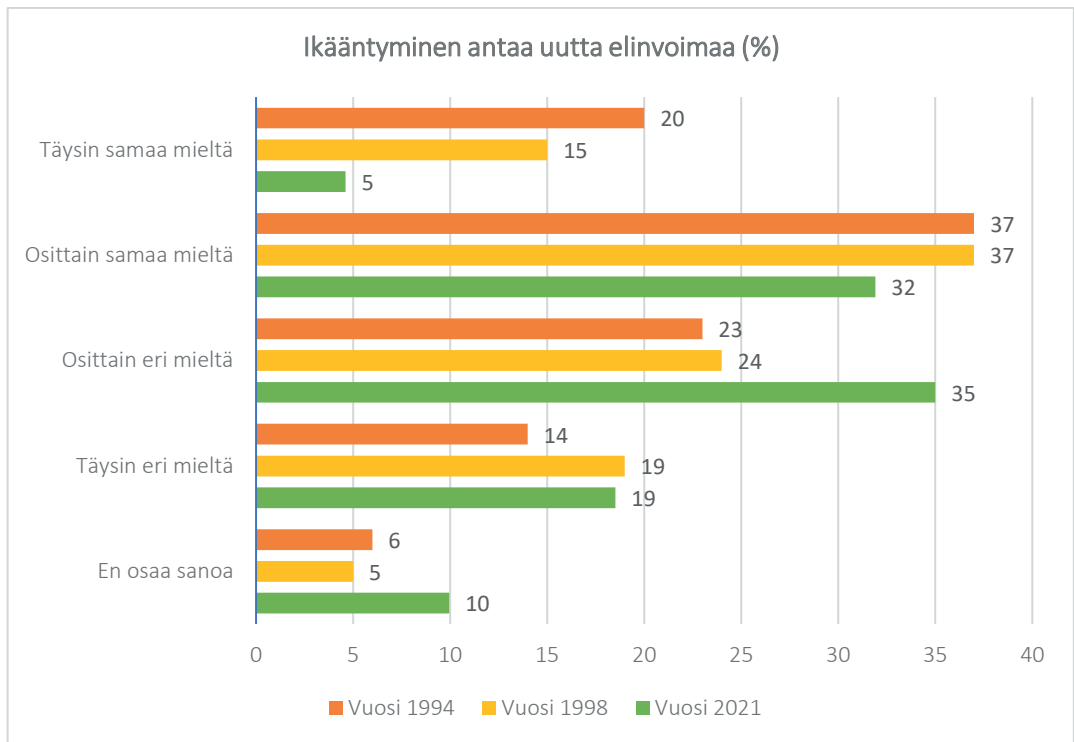

Kuvio 5. Miten paljon uskot voitasi vaikuttaa elämäsi kulkuun.

3.2 Ikääntymisen negatiivinen leima

Ikääntyminen nähdään kielteisempänä asiana kuin aiemmin (kuvio 6). Vain kolmasosa (37 %) vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä väittämästä, että ikääntyminen antaa uutta elinvoimaa. Tämä tulos poikkeaa vuoden 1994 ja 1998 barometreistä, joissa yli puolet (57 % ja 52 %) vastaajista oli tätä mieltä. Vielä 1998 noin 15 % vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa, kun vuoden 2021 kyselyssä enää 5 prosenttia. Näyttää siis siltä, että siirryttäessä 1990-luvulta 2020-luvulle ikääntyminen koetaan yhä enemmän kielteisenä kuin myönteisenä.

Vuoden 1998 barometrissa on todettu, että korkeasti koulutetut, yksinäiset ja terveydentilansa huonoksi arvioivat suhtautuivat ikääntymisen tuoman elinvoiman lisääntymiseen epäilevämmiin. Myös sukupuolten välillä oli eroja: miehet suhtautuivat naisia epäilevämmiin. Myös vuoden 2021 tulosten mukaan heikko terveydentila ja yksinäisyys on yhteydessä negatiiviseen kokemukseen. Sen sijaan naisten ja miesten välillä ei ole suuria eroja vuoden 2021 tuloksissa. Eri ikäryhmien välillä ei myöskään ole eroja: yli 50 % alle 80-vuotiaista ja yli 80-vuotiaista suhtautuu ikääntymisen tuoman elinvoiman lisääntymiseen epäilevästi.

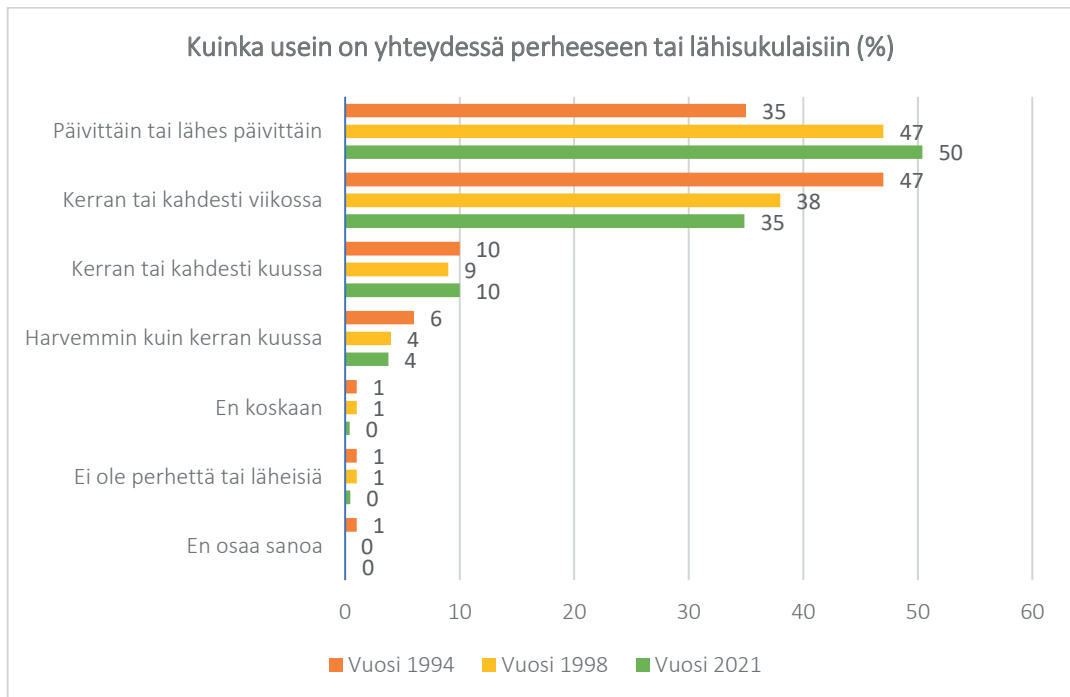
Kuvio 6. Ikääntyminen antaa uutta elinvoimaa -väittämän vastaukset.

4 SOSIAALISET SUHTEET

Tutkimuksessa selvitettiin aiempien vuosien tapaan yli 60-vuotiaiden sosiaalisia suhteita tiedustelemalla heidän sosiaalisten kontaktiensa määrää sukulaisiin ja ystäviin. Lisäksi selvitettiin yli 60-vuotiaiden kokemaa yksinäisyyttä.

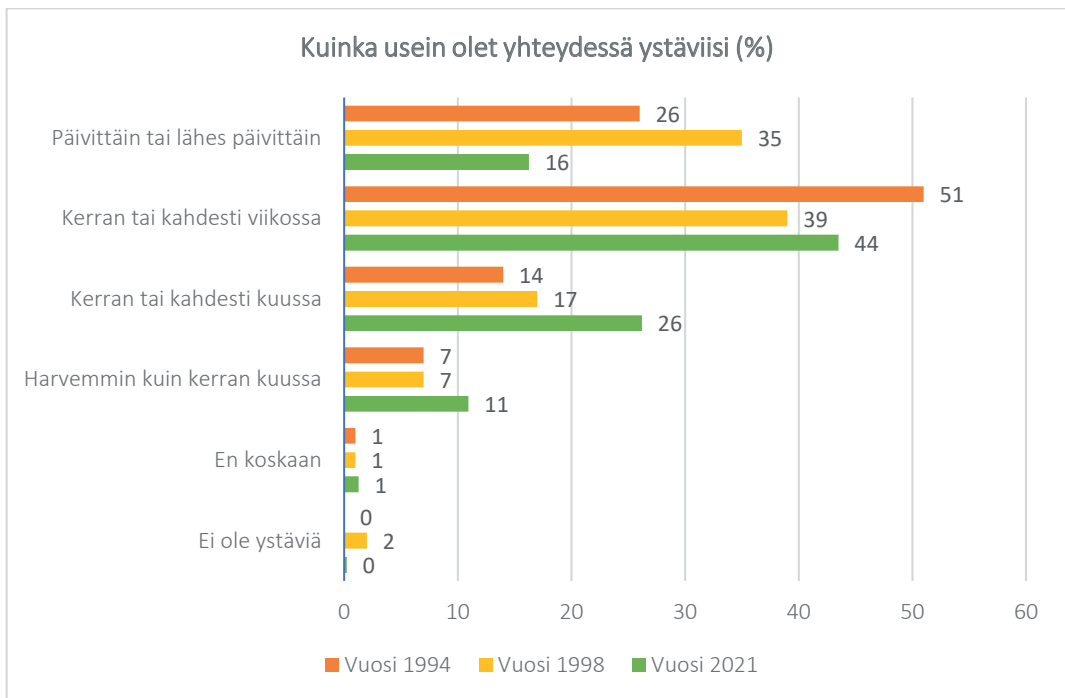
4.1 Yhteydet perheeseen, lähisukulaisiin ja ystäviin

Puolet vastaajista (50 %) on päivittäin tai lähes päivittäin yhteydessä omaan perheeseen tai lähisukulaisiinsa. Suurin osa (85 %) vastaajista on yhteydessä perheeseen tai lähisukulaisiin vähintään viikoittain. Tämä tulos on yhtenevä vuoden 1998 tulosten kanssa. Hieman harvemmin yhteyttä pitää noin 15 prosenttia vastaajista, kuten aiempinakin tutkimusvuosina. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Kuinka usein on yhteydessä perheeseen tai muihin lähisukulaisiin.

Noin 60 prosenttia vastaajista on yhteydessä ystäviinsä vähintään kerran viikossa (kuvio 8). Aiempina vuosina vastaava luku on ollut yli 70 prosenttia. Perheen ulkopuolisten sosiaalisten kontaktien vähenemiseen on voinut vaikuttaa vuonna 2020 alkanut koronaepidemia. Kyselyssä selvitettiin myös koronaepidemian vaikutusta sosiaalisiin kontakteihin. Vastaajilta kysyttiin, miten koronaepidemia on vaikuttanut yhteydenpitoon muihin ihmisiin (kasvokkain, puhelimella tai muilla välineillä). Lähes puolella (49 %) koronaepidemia on vähentänyt yhteydenpitoa muihin ihmisiin. Koronaepidemian vaikutuksia tarkastellaan lähemmin luvussa 9.2.

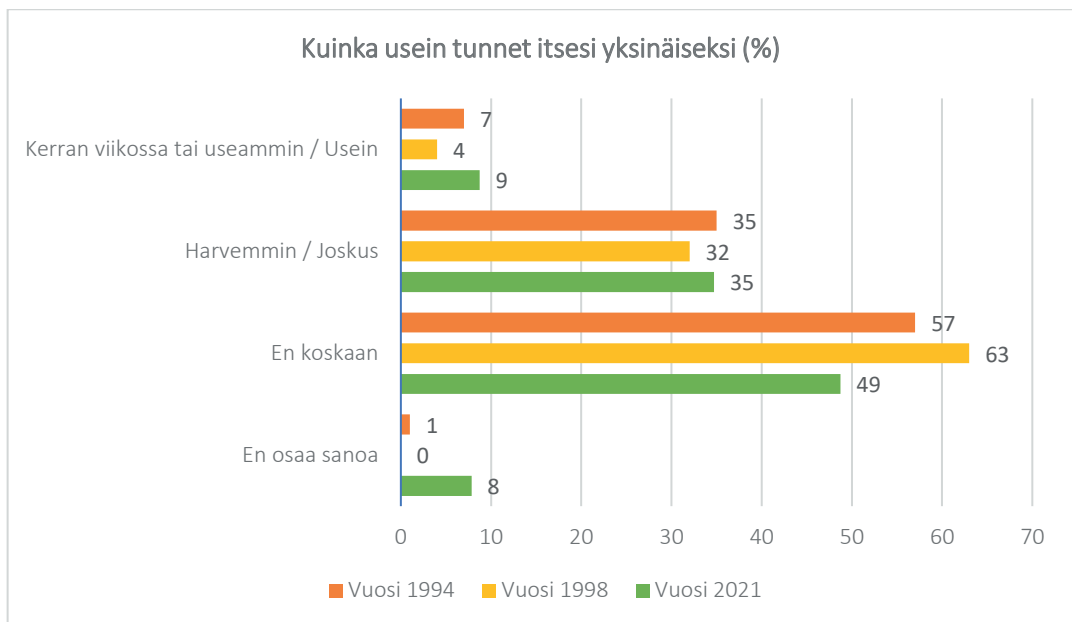

Kuvio 8. Kuinka usein on yhteydessä ystäviin.

Joka kymmenes on yhteydessä ystäviinsä harvemmin kuin kerran kuukaudessa tai heillä ei ole ystäväkontakteja lainkaan. Aiemmissä barometreissa oli havaittu yhteys yksinäisyyden tunteeseen, joten sosiaalisten kontaktien väheneminen voisi indikoida yksinäisyyden tunteen lisääntyneen yli 60-vuotiaissa. Selvitetään seuraavaksi, millä tavalla yksinäisyyden kokemus on muuttunut vuosikymmenten aikana ja miten se näkyy vuoden 2021 tuloksissa.

4.2 Yksinäisyyden kokeminen

Vuosina 1994 ja 1998 alle 7 prosenttia vastaajista ilmoitti kärsivänsä yksinäisyydestä usein. Vuoden 2021 tulosten mukaan noin 9 prosenttia kokee yksinäisyyttä usein, viikoittain tai päivittäin. Yksinäisyyden kokemukset ovat yhteydessä ainakin huonoon terveydentilaan, avuntarpeeseen arjen toimissa, yksin asumiseen ja korkeaan ikään (yli 80-vuotiaat). Samat päätelmät on havaittu myös vuoden 1998 tutkimuksessa. (Kuvio 9.)

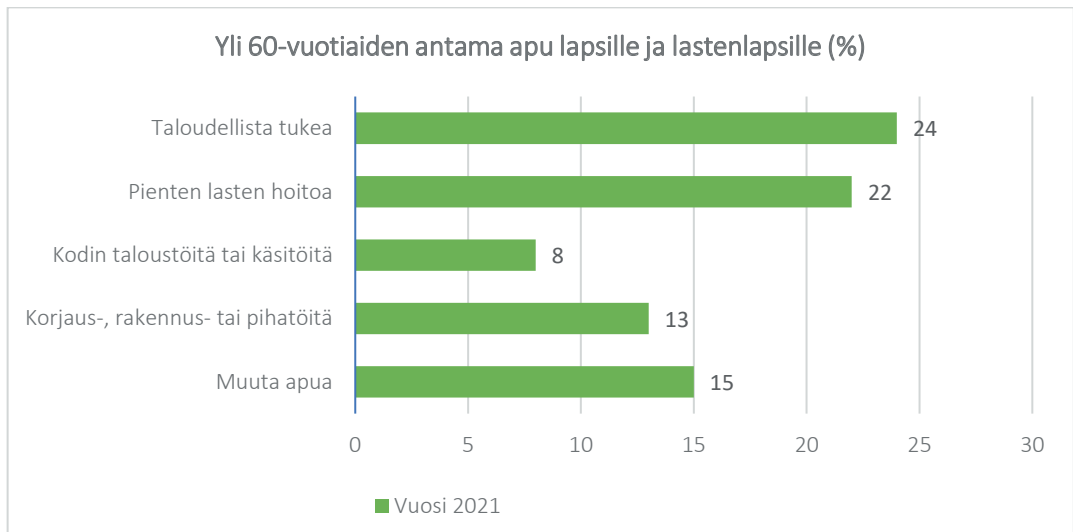

Kuvio 9. Kuinka usein tunnet itsesi yksinäiseksi.

Aiempaa useampi ei sen sijaan osannut vastata kysymykseen siitä, kuinka usein he tuntevat itsensä yksinäiseksi (8 %). Tämä tulos voisi viitata siihen, että koronaepidemia näkyy tuloksissa epävarmuutena. Kyselyssä selvitettiin erikseen koronaepidemian vaikutusta yksinäisyyden kokemukseen. Vaikka *yksinäisydentunne* (kuvio 9) ei ole säännöllisenä lisääntynyt verrattuna 1990-luvun tuloksiin, vastaajat tunnistivat itsessään sen, että *yksinäisyys* on lisääntynyt: jopa viidesosa vastaajista kokee yksinäisyyden lisääntyneen koronaepidemian seurauksena. Tämä liittyy sosiaalisten kontaktien välttämiseen ja vähenemiseen poikkeusolojen aikana.

4.3 Avun ja hoivan antaminen läheisille

Noin puolet vastaajista (48 %) antaa säännöllisesti apua tai hoivaa jollekin lapsistaan tai lapsenlapsilleen. Tuki on tyypillisimmin taloudellista tukea (24 %) tai pienten lasten hoitoa (22 %). Kodin töihin tarjosi apua 21 % yli 60-vuotiaista. (Kuvio 10.)

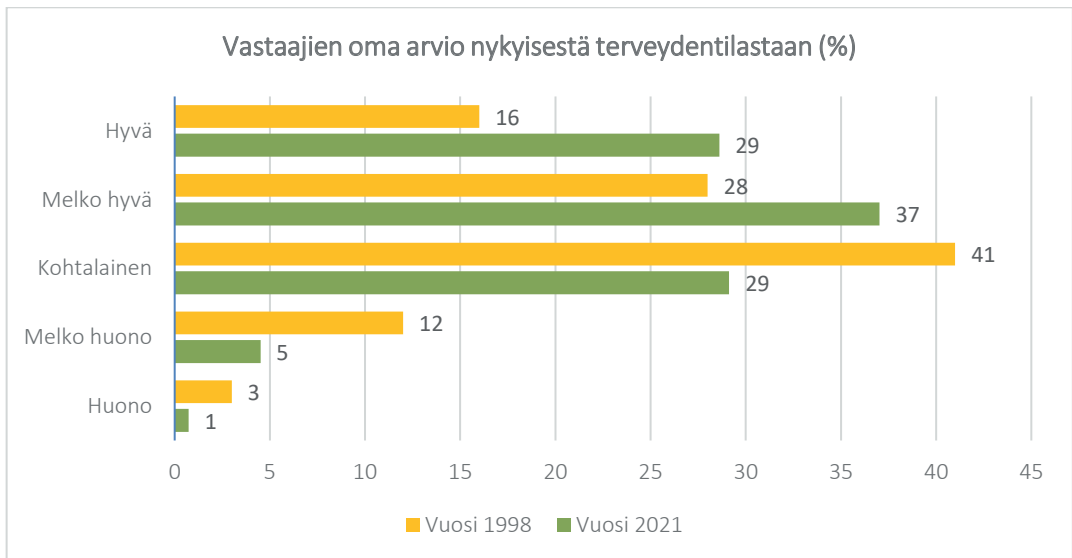
Kuvio 10. Yli 60-vuotiaiden antama taloudellinen ja muu apu lapsilleen tai lapsenlapsilleen.

Vuoden 1998 tutkimuksessa suurempi osa yli 60-vuotiaista antoi apua lapsilleen tai lapsenlapsilleen ainakin silloin tällöin: taloudellista tukea antoi jopa puolet yli 60-vuotiaista, pienten lasten hoitoa kaksi viidestä ja joka kolmas auttoi kodin taloustöissä tai käsitöissä sekä korjaus-, rakennus- tai pihatöissä. Vuoden 1998 tutkimuksessa oli kuitenkin otettu huomioon myös harvemmin annettava apu, kun taas vuoden 2021 tutkimuksessa kysyttiin yli 60-vuotiaiden säännöllisesti antamaa apua tai hoivaa. Tämä voi selittää lukujen eroja.

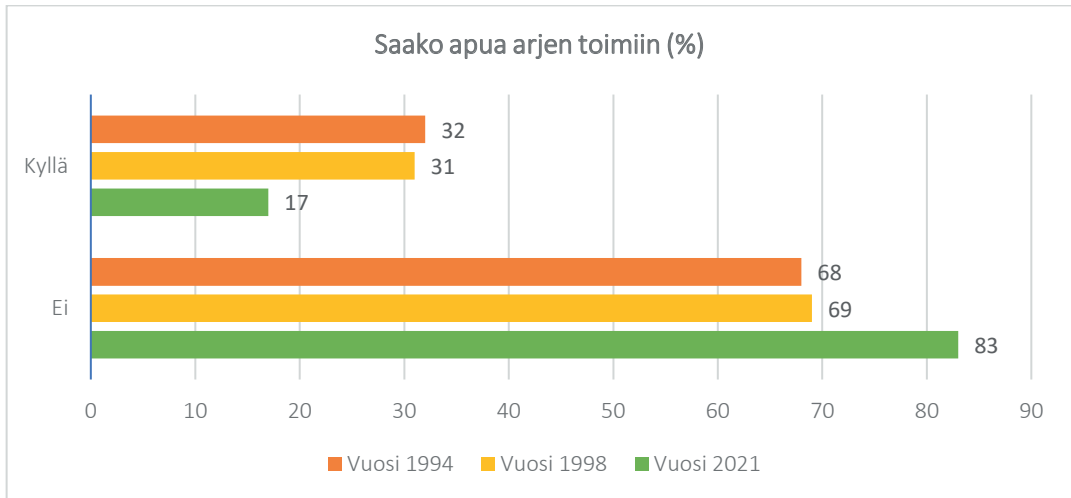
5 TERVEYDENTILA JA AVUN TARVE

Vastaajien arviot omasta terveydentilastaan ovat melko hyvät. Noin 66 prosenttia vastaajista kokee terveydentilansa melko hyväksi tai hyväksi (kuvio 11). Vuonna 1998 terveydentilansa ilmoitti yhtä hyväksi 44 prosenttia vastaajista. Vuonna 1998 huonosta tai melko huonosta terveydentilasta ilmoitti kärsivänsä 15 prosenttia vastaajista, kun vastaava luku on nyt 6 prosenttia. Vuoteen 1998 verrattuna vastaajien arviot omasta terveydentilastaan ovat siten keskimäärin selvästi paremmat. Vastaajien ikä vaikuttaa kuitenkin arvioihin: yli 80-vuotiaista 37 prosenttia arvioi terveydentilansa melko hyväksi tai hyväksi, 50 prosenttia kohtalaiseksi ja 13 prosenttia melko huonoksi tai huonoksi.

Kuvio 11. Vastaajien oma arvio nykyisestä terveydentilastaan.

Alle 80-vuotiaista noin joka kymmenes tarvitsee apua arjen toimiin ja yli 80-vuotiaista noin puolet (47 %). Tulosten mukaan noin 17 prosenttia kaikista vastaajista saa tällä hetkellä apua arjen toimiin. Avun tarve tai sen saaminen näyttää vähentyneen verrattuna vuosien 1998 ja 1994 barometrien tuloksiin (kuvio 12).

Kuvio 12. Saako tällä hetkellä apua arjen toimiin.

Useimmiten apua saadaan läheiseltä tai tuttavalta (15 % kaikista vastanneista). Yli 80-vuotiailla läheisten ja tuttavien apu on selvästi vankemmassa roolissa, sillä heistä 39 prosenttia saa apua läheisiltä tai tuttavalta. Omaishoidon turvin apua saa 2 prosenttia (yli 80-vuotiaista 7 %), kotihoidon palveluita 3 prosenttia (yli 80-vuotiaista 10 %) ja järjestön tai vapaaehtoistoimijan asiointiapua alle 1 prosentti. Vastaajista 2 prosenttia kertoi, että ei saa tarpeeksi apua kotona arjen toimiin.

Naiset kertovat saavansa tai tarvitsevänsä apua hieman miehiä enemmän. Naisista 20 prosenttia ja miehistä 14 prosenttia saa tai tarvitsee apua arjen toimiin. Vuonna 1998 vastaavat luvut olivat naisilla 36 prosenttia ja miehillä 26 prosenttia.

6 ASUMINEN JA TALOUDELLINEN TILANNE

Lähes kaikki vastaajat (92 %) ovat tyytyväisiä asumisoloihinsa. Lisäksi 2 prosenttia haluaisi asua nykyisessä asunnossaan, mutta ei oikeasti pystyisi enää asumaan siinä. Tyypillisimminkin syynä on asunnon hoidon ja kunnossapidon edellyttämät työt, nykyisen asunnon korkeat kustannukset (vuokra, remontit ja yhtiölaina) tai muuttuneet tarpeet (portaat ja hissin puuttuminen, liian iso asunto).

”Asun kolmannessa kerroksessa, eikä ole hissiä. Painavat tavarat ja kunnan heikkeneminen tulevaisuudessa.” (mies, 68 vuotta)

”Koti vaatii ison remontin ja pieni eläke ei riitä siihen.” (nainen, 62 vuotta)

”Putkiremontin velka ja lyhennys liian korkeat.” (nainen, 66 vuotta)

Noin 5 prosenttia haluaisi asua jossakin muualla ja aikoo muuttaa lähitulevaisuudessa asumaan sopivampaan asuntoon. Noin 1 prosentti haluaisi asua jossakin muualla, mutta muuttaminen on hankalaa. Syinä mainitaan nykyisen asunnon myynnin vaikeus, asumisen hinta ja läheiset.

”Asunnostamme saa niin huonon hinnan, että emme sillä pysty saamaan uutta asuntoa. Tuskin pankista lainaa enää saa ikämme vuoksi.” (nainen, 73 vuotta)

”Nykyisen asunnon myynti on hankala maaseudulla.” (mies, 68 vuotta)

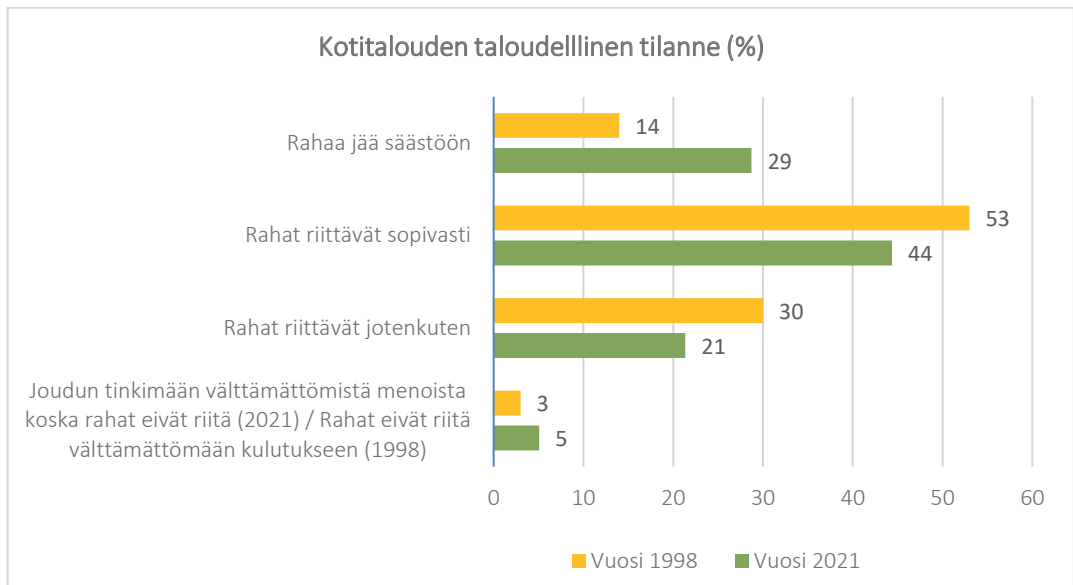
”Edullista eläkeläisille sopivaa asuntoa on vaikea löytää.” (nainen, 74 vuotta)

”Kaksi lastani perheineen asuvat täällä.” (nainen, 73 vuotta)

Suurin osa vastaajista, 90 prosenttia, haluaisi asua omassa kodissaan riittävien palveluiden turvin mahdollisimman pitkään. Vuonna 1998 vastaava luku oli 76 prosenttia. Palvelutalossa asumiseen on valmistautunut noin 7 prosenttia (vuonna 1998 luku oli 17 %) ja sukulaisen tai läheisen luona tai vanhainkodissa tai laitoshoidossa asumiseen noin 2 prosenttia.

Tutkimuksessa vastaajia pyydettiin arvioimaan nykyistä taloudellista asemaansa (kuvio 13). Lähes puolet vastaajista arvioi, että heidän rahansa riittävät sopivasti ja kolmanneksella jää rahaa säästöön. Vuoden 1998 barometriin verrattuna taloudellinen

tilanne on hieman parantunut, vaikka edelleen erittäin heikko taloudellinen tilanne on noin viidellä prosentilla vastaajista. Alle 80-vuotiaiden ja yli 80-vuotiaiden välillä ei ole merkittäviä eroja kotitalouden taloudellisessa tilanteessa.

Kuvio 13. Kotitalouden taloudellinen tilanne.

Vastaajilta kysyttiin, ovatko he joutuneet viimeisen 12 kuukauden aikana kattamaan välttämättömiä menoja muilla kuin pääasiallisilla tuloillaan. Hieman yli kolmannes on joutunut turvautumaan johonkin muuhun keinoon. Vastaajista 25 prosenttia on joutunut käyttämään säästöjään, 4 prosenttia on ottanut lainaa, 1 prosentti pikavippejä, 3 prosenttia on saanut taloudellista apua sukulaisilta tai ystäviltä, 2 prosenttia toimeentulotukea ja 1 prosentti muuta avustusta (kirkon apu, ruoka-apu, leipäjonot tmv.). Vastaajista 3 prosenttia on joutunut myymään kiinteää omaisuuttaan kattaakseen välttämättömiä menoja.

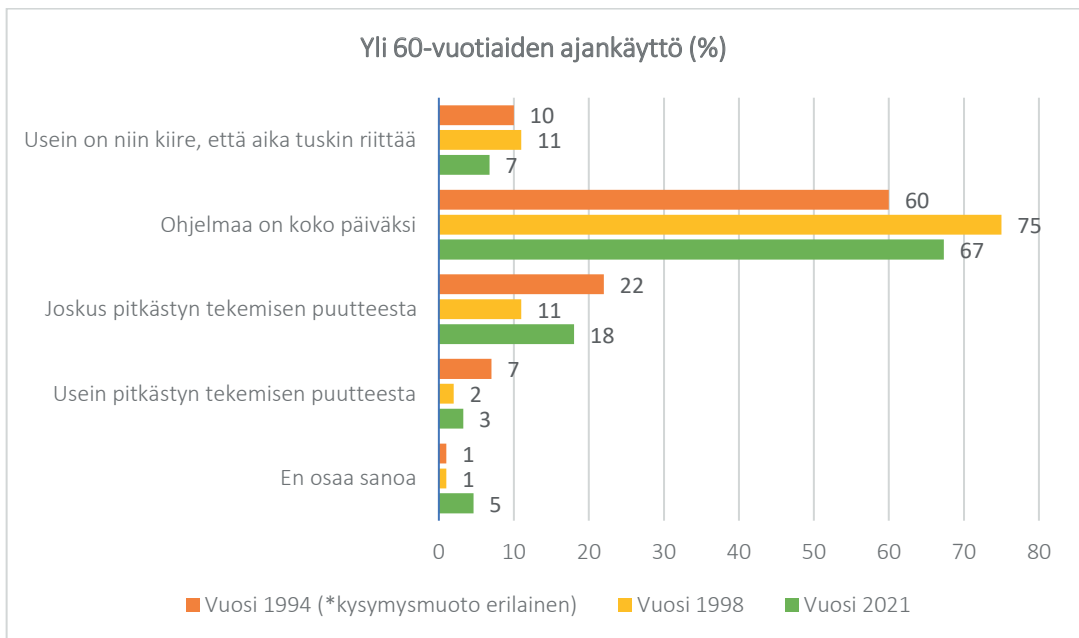
Vastaajilta tiedusteltiin, mitkä asiat tekevät heidän taloudellisen tilanteensa epävarmaksi. Jos kotitalouden rahat eivät riitä, taloudellisen tilanteen tekee epävarmaksi useimmiten pienet tulot (38 %), pienet säästöt tai säästöjen puuttuminen (13 %), omat tai puolison sairaskulut (esim. lääkeomavastuut ja asiakasmaksut) (10 %), lasten tai lastenlapsien auttaminen taloudellisesti (7 %) tai velkaisuus (6 %).

7 ARKIPÄIVÄSSÄ RIITTÄÄ TEKEMISTÄ

Tässä tutkimuksessa selvitettiin arkipäivän ajankäyttöä tiedustelemalla, mitä vastaajat ovat tehneet viimeksi kuluneen viikon aikana. Vastaajilta kysyttiin arkipäivän toimiin osallistumista sekä sosiaalista toimintaa, harrastuksia, viihteen seuraamista ja rahapelien pelaamista koskevia kysymyksiä.

7.1 Arkipäivän ajankäyttö

Vuoden 2021 tulosten mukaan suurin osa (67 %) kokee, että arkipäivässä riittää sopivasti ohjelmaa koko päiväksi (kuvio 14). Vastaajista 7 prosenttia kokee, että usein on niin kiire, että aika tuskin riittää. Viidesosa on kokenut joskus tai usein pitkästyneensä tekemisen puutteesta. Heidän määränsä on hieman lisääntynyt verrattuna vuoteen 1998. Vuosina 1994 ja 1998 tulokset ovat olleet muilta osin samansuuntaiset. Vuoden 2021 tulosten tulkinnessa on syytä huomioida koronaepidemian mahdolliset vaikutukset (ks. luku 9.2).

Kuvio 14. Yli 60-vuotiaiden ajankäyttö.

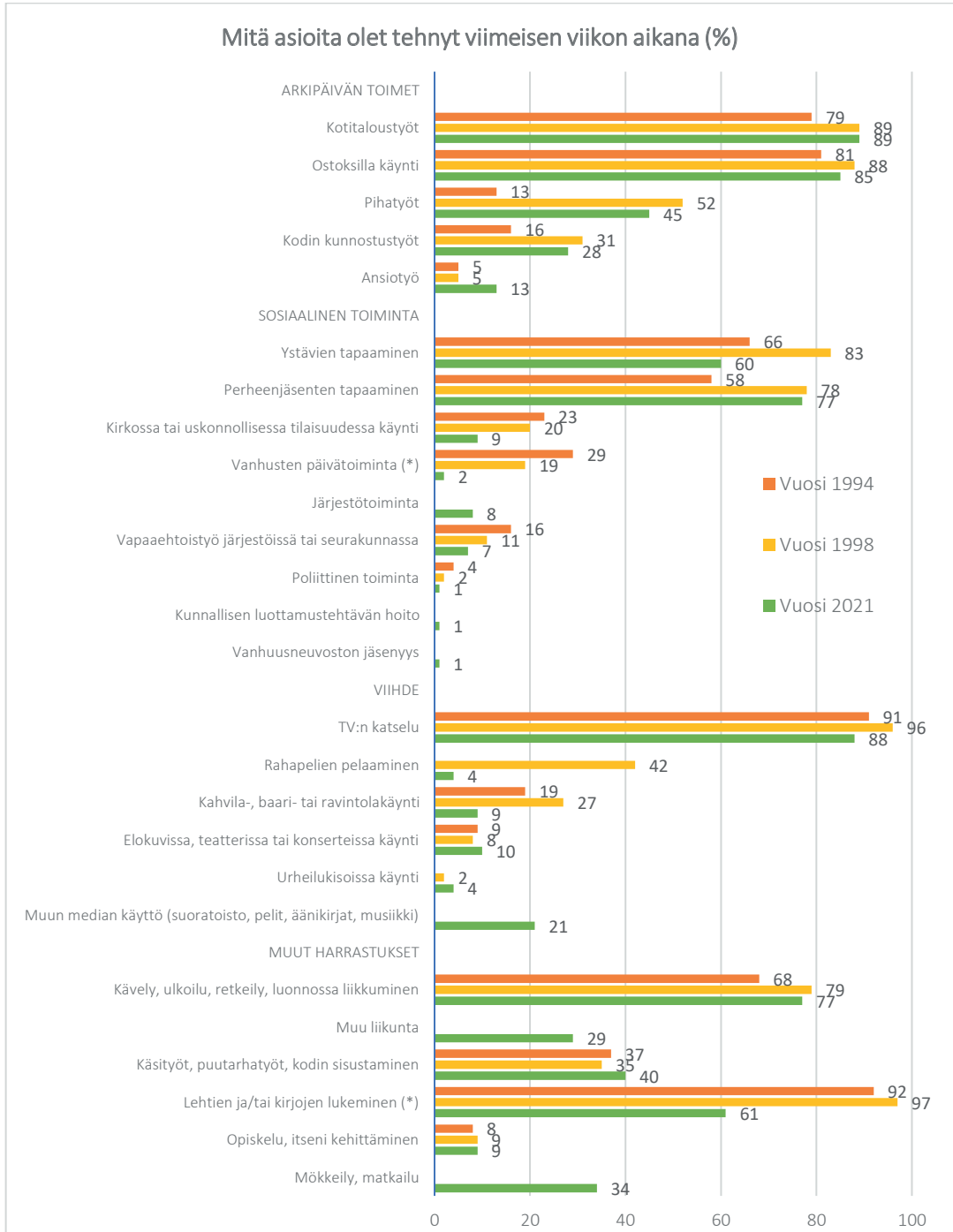
Yksin asuvilla tulee aika pitkäksi hieman puolison tai lasten kanssa asuvia useammin. Naisten ja miesten välillä ei ole suuria eroja. Näyttää kuitenkin siltä, että miehillä käy aika pitkäksi hieman naisia useammin. Alle 80-vuotiailla (77 %) on hieman enemmän tekemistä ja ohjelmaa kuin yli 80-vuotiailla (61 %). Kummastakin ikäryhmästä kuitenkin vain noin 3 prosenttia kokee pitkästyvänsä usein.

Mihin yli 60-vuotiaat sitten arkipäivän aikana käyttävät aikaa? Aikaa käytetään eniten kotitaloustöihin (89 % vastanneista), ostoksilla käymiseen (85 %), perheenjäsenten tapaamiseen (77 %), kävelyyn, ulkoiluun, retkeilyyn ja luonnossa liikkumiseen (77 %), lehtien ja kirjojen lukemiseen (61 %), ystävien tapaamiseen (60 %), pihatöihin, käsistöihin ja kodin sisustamiseen (40–45 %) sekä mökkeilyyn ja matkailuun (34 %). (Kuvio 15.)

Yli 60-vuotiaat käyttävät melko aktiivisesti aikaa myös muuhun liikuntaan (29 %), kodin kunnostustöihin (28 %) sekä muun median käyttöön (21 %, esimerkiksi suoratoistopalvelun katselu, konsolipelien pelaaminen, äänikirjojen tai musiikkipalvelujen kuuntelu). Vastaajista 13 prosenttia kertoo käyneensä ansiotyössä viimeksi kuluneen viikon aikana, kun vastaava luku oli 1990-luvun tutkimuksissa 5 prosenttia.

Päivätoiminta, järjestötoiminta, vapaaehtoistoiminta ja uskonnollisissa tilaisuuksissa käyminen on vähentynyt 1990-luvun barometrien luvuista, kuten myös kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa käyminen ja rahapelien pelaaminen. Nämä tulokset voivat viitata myös koronaepidemian seurauksiin, jotka ovat rajoittaneet kokoontumisia ja sosiaalisia kontakteja vuonna 2020 ja 2021.

Kuviossa 15 on esitetty vuosien 1994, 1998 ja 2021 tulokset arkipäivän ajankäytöstä. Vuosina 1994 ja 1998 ei ole kysytty kaikkia samoja toimintoja ja näiltä osin vastaukset puuttuvat kuviosta. Vanhusten päivätoimintaan ja lehtien ja/tai kirjojen lukemiseen liittyvien kysymysten muoto poikkeaa hieman eri tutkimusvuosina, mikä voi vaikuttaa tuloksiin. Vuonna 1998 ja 1994 vanhusten päivätoimintaa oli kysytty muodossa ”vanhusten palvelukeskus- ja järjestötoiminta” ja lehtien ja kirjojen lukeminen oli kysytty kahdessa eri kysymyksessä.

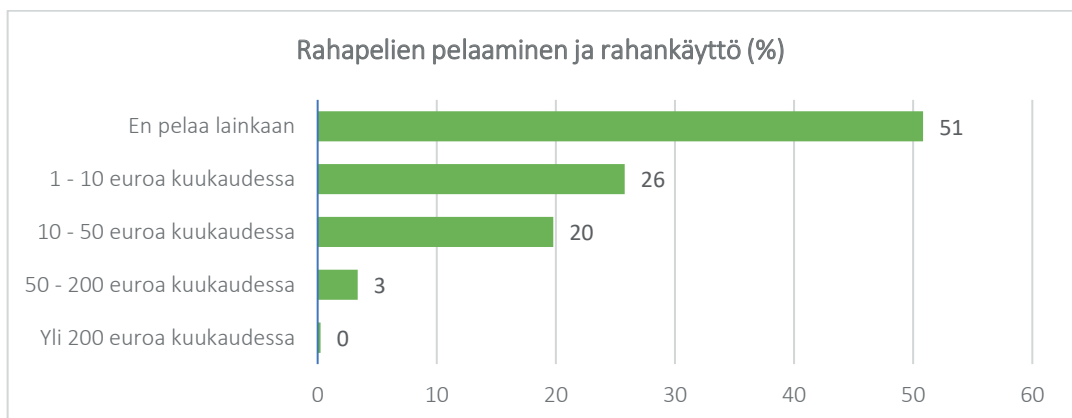

Kuvio 15. Mitä asioita yli 60-vuotiaat ovat tehneet viimeisen viikon aikana.

7.2 Rahapeliin pelaaminen

Rahapelejä (Veikkauksen pelit, peliautomaatit jne.) pelaa noin puolet (49 %) vastaajista (kuvio 16). Yli 80-vuotiaista rahapelejä pelaa 32 prosenttia ja alle 80-vuotiaista 52 prosenttia. THL:n tutkimuksen (2019) mukaan rahapelejä pelaa noin 78 prosenttia 15–74-vuotiaista.

Tämän tutkimuksen vastaajat käyttävät rahapeleihin tyypillisimmin alle 50 euroa kuukaudessa. Rahapelejä pelaavista noin 7 prosenttia (kaikista vastaajista 3 %) käyttää yli 50 euroa kuukaudessa pelaamiseen ja alle 1 prosentti yli 200 euroa kuukaudessa. Omasta pelaamisestaan on huolestunut alle 1 prosentti vastaajista. Tulos on melko yhdenmukainen THL:n tutkimukseen (2019), jossa kolme prosenttia 15–74-vuotiaista oli kokenut oman rahapelaamisensa ongelmalliseksi.

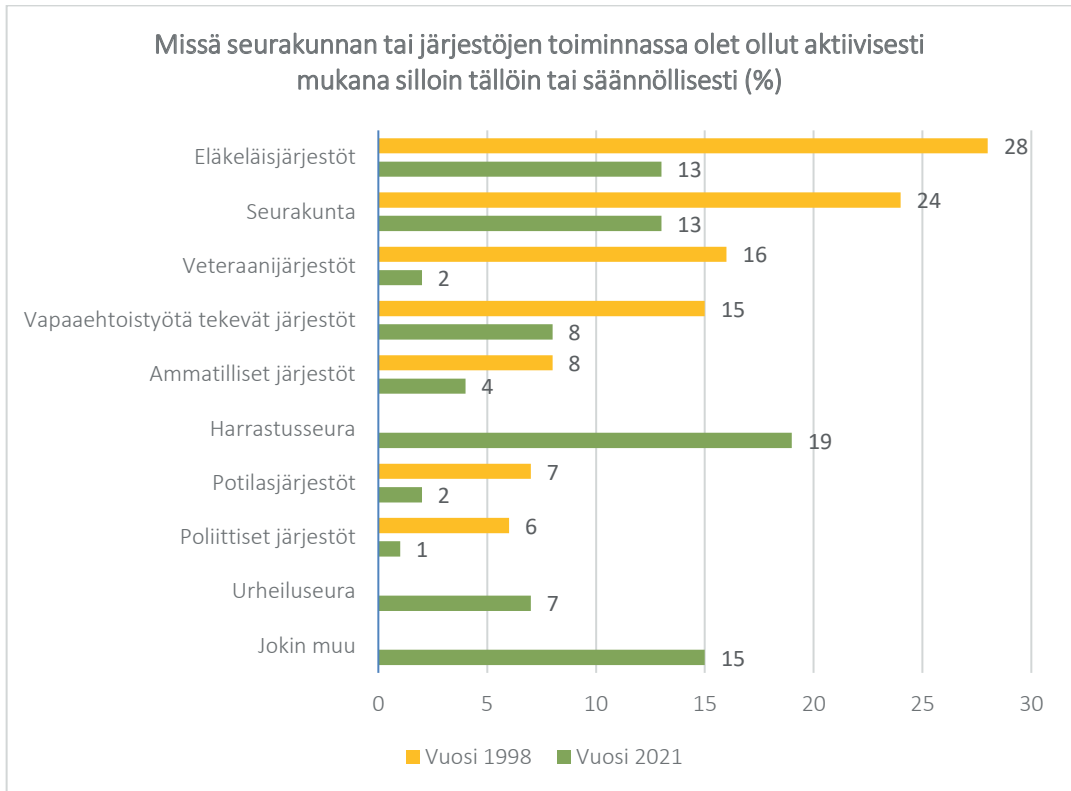

Kuvio 16. Rahapeliin pelaaminen ja rahankäyttö.

7.3 Yhteiskunnallinen toiminta

Vastaajilta kysyttiin, missä seurakunnan tai järjestöjen toiminnassa he ovat olleet aktiivisesti mukana silloin tällöin tai säännöllisesti. Vastaajista 57 prosenttia on ollut mukana yhdessä tai useammassa seurakunnan tai järjestön toiminnassa. Vuoden 1998 barometrissa heitä oli 54 prosenttia ja vuoden 1994 barometrissä 32 prosenttia. (Kuvio 17.)

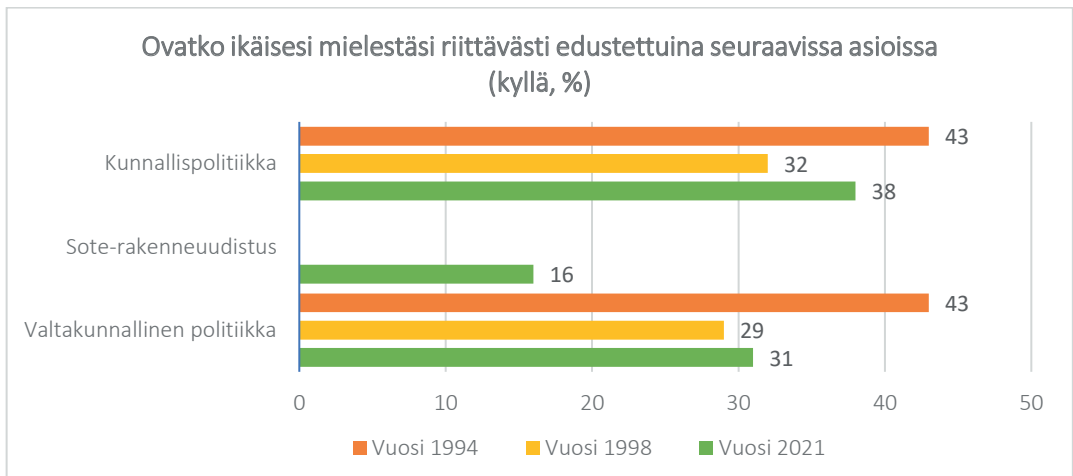

Kuvio 17. Missä seurakunnan tai järjestöjen toiminnassa vastaaja on ollut aktiivisesti mukana silloin tällöin tai säännöllisesti.

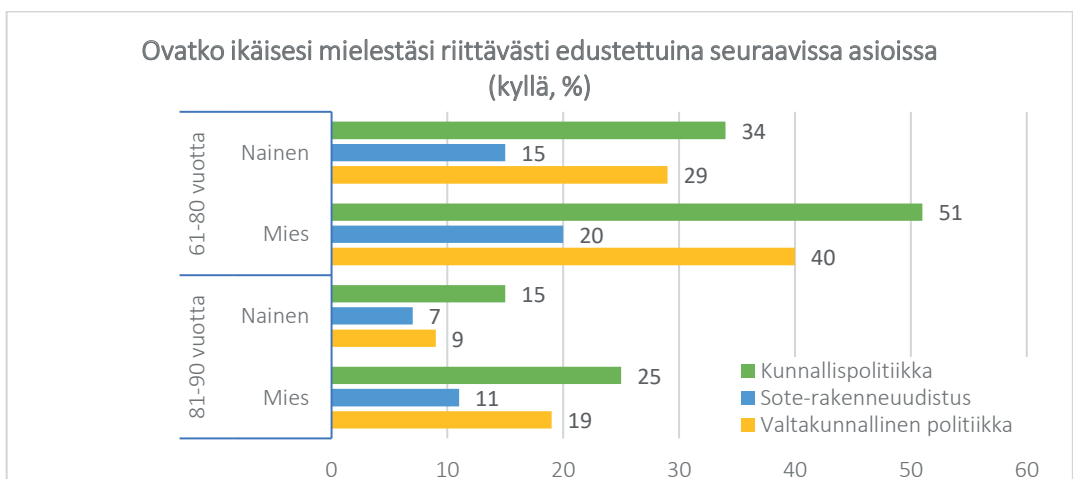
Vuoden 2021 kyselyssä on aiemmista vuosista poiketen mukana myös harrastus- ja urheiluseuroihin osallistuminen. Yli 60-vuotiaat osallistuvatkin tyypillisimmin harrastusseuran toimintaan (19 % vastaajista), eläkeläisjärjestöjen toimintaan (13 %) tai seurakunnan toimintaan (13 %). Eläkejärjestöjen ja seurakunnan toimintaan osallistuminen on kuitenkin vähentynyt vuoteen 1998 verrattuna, jolloin niistä kumpaankin osallistui yli 20 prosenttia vastaajista.

Kuten aiemmassa barometrissa, myös nämä tulokset osoittavat, että naiset ovat hieman miehiä aktiivisempia osallistumaan eläkeläisjärjestöjen, vapaaehtoistyön ja seurakunnan toimintaan, kun taas miehet ovat aktiivisempia poliittisten järjestöjen ja ammatillisten järjestöjen toiminnassa sekä urheiluseurojen toiminnassa.

Noin kolmannes vastaajista kokee ikäistensä ihmisten olevan riittävästi edustettuna kunnallispolitiikassa (38 %) ja valtakunnallisessa politiikassa (31 %). Sote-rakenneuudistuksessa edustuksen kokee riittäväksi 16 prosenttia vastaajista. (Kuvio 18.) Kuntuloksia verrataan eri ikäryhmien (61–80-vuotiaat ja yli 80-vuotiaat) ja sukupuolten välillä (kuvio 19), näyttää siltä, että iäkkäämmät naiset kokevat ikäistensä ihmisten edustuksen olevan riittämättömämpää kuin vastaavan ikäiset miehet.

Kuvio 18. Ovatko ikäisesi ihmiset riittävästi edustettuina politiikassa.

Kuvio 19. Eri ikäryhmien ja sukupuolten väliset erot näkemyksissä.

8 PALVELUT

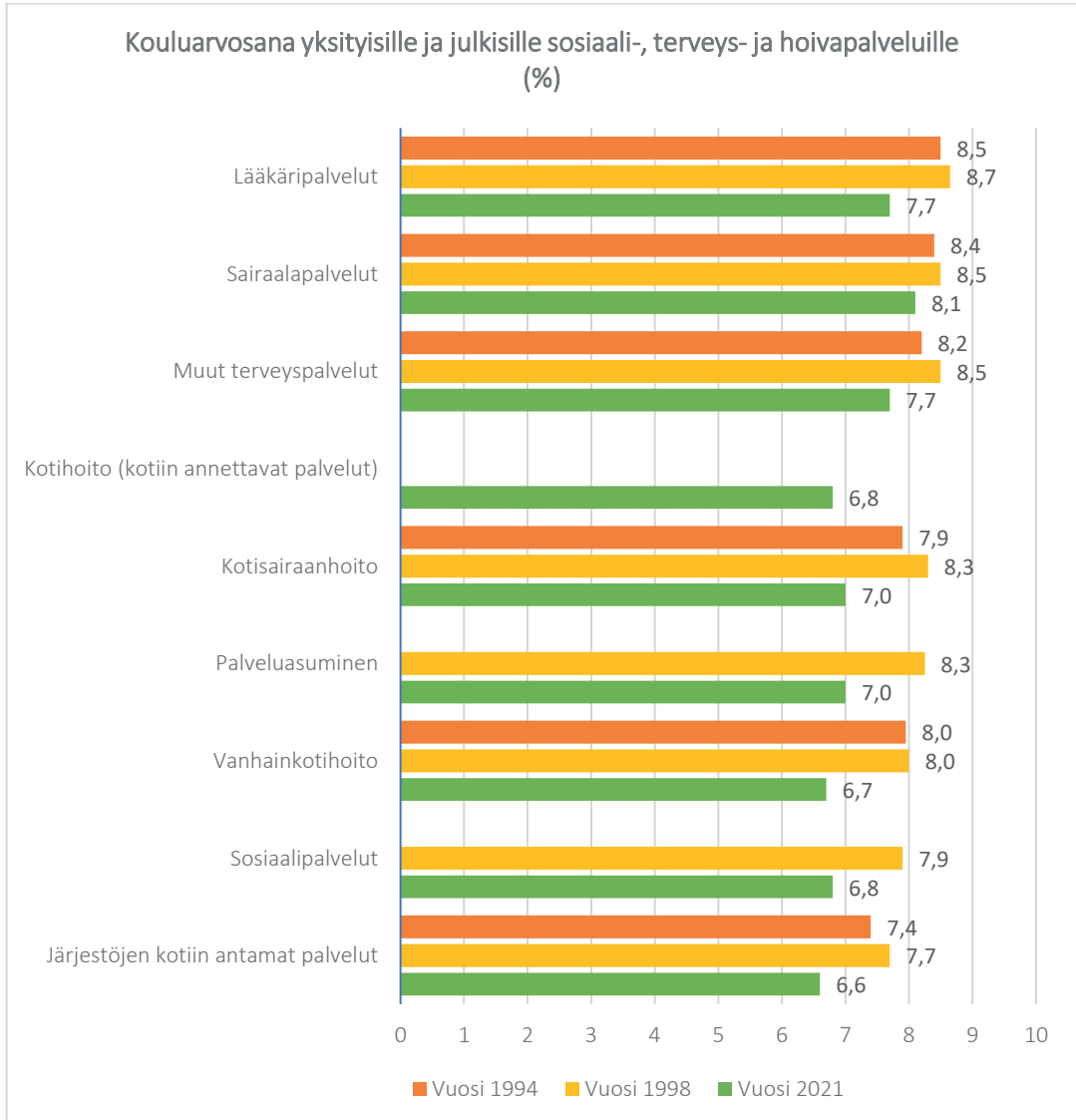
Tässä luvussa selvitetään yli 60-vuotiaiden ihmisten mielipiteitä sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluista, julkisen liikenteen toimivuudesta ja lähipalveluiden saavutettavuudesta.

8.1 Mielipiteet sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluista

Vastaajia pyydettiin antamaan arvio kouluarvosanoilla yksityisen ja julkisen sektorin tuottamille sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluille (kuvio 20). Vuoden 1998 barometrisissa vastaajia on pyydetty antamaan arvosana, vaikka eivät käyttäisi palvelua. Kysymyksenasettelulla oli haluttu selvittää ikääntyneiden ihmisten mielipiteitä keskeisistä sosiaali- ja terveyspalveluista. Vuoden 2021 kyselyssä vastaavaa ohjeistusta ei mainittu, joten vastaukset saattavat painottua aiempaa enemmän niihin vastaajiin, jotka ovat käyttäneet tai tarvinneet palveluita. Lääkäripalveluita, sairaalapalveluita ja muita terveyspalveluita koskevaan kysymykseen on vastannut suurin osa vastaajista ja muita palveluita koskeviin kysymyksiin noin puolet vastaajista. Tämä on syytä huomioida tuloksia vertailtaessa.

Yksityisten ja julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saamat arviot ovat melko yhdenmukaisia vuosina 1994 ja 1998. Sen sijaan vuoden 2021 kyselyn tulokset osoittavat tyytyväisyyden menneen heikompaan suuntaan. Parhaan arvosanan sai sairaalapalvelut (8,1), lääkäripalvelut (7,7) ja muut terveyspalvelut (7,7). Heikoimmiksi arvioitiin järjestöjen kotiin antamat palvelut (6,6) ja vanhainkotihoito (6,7).

Alle 80-vuotiaiden ja yli 80-vuotiaiden välillä on eroja ainoastaan järjestöjen kotiin antamissa palveluissa, jotka saivat yli 80-vuotiailta heikomman arvosanan (6,0) kuin alle 80-vuotiailta (6,6). Naisten ja miesten arvioissa ei ole juurikaan eroja. Sen sijaan terveydentila näyttää olevan selvästi yhteydessä palvelujen saamaan arvosanaan: mitä huonommaksi vastaaja kokee oman terveydentilansa, sitä tyytymättömämpiä he ovat yksityisiin ja julkisiin sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluihin.

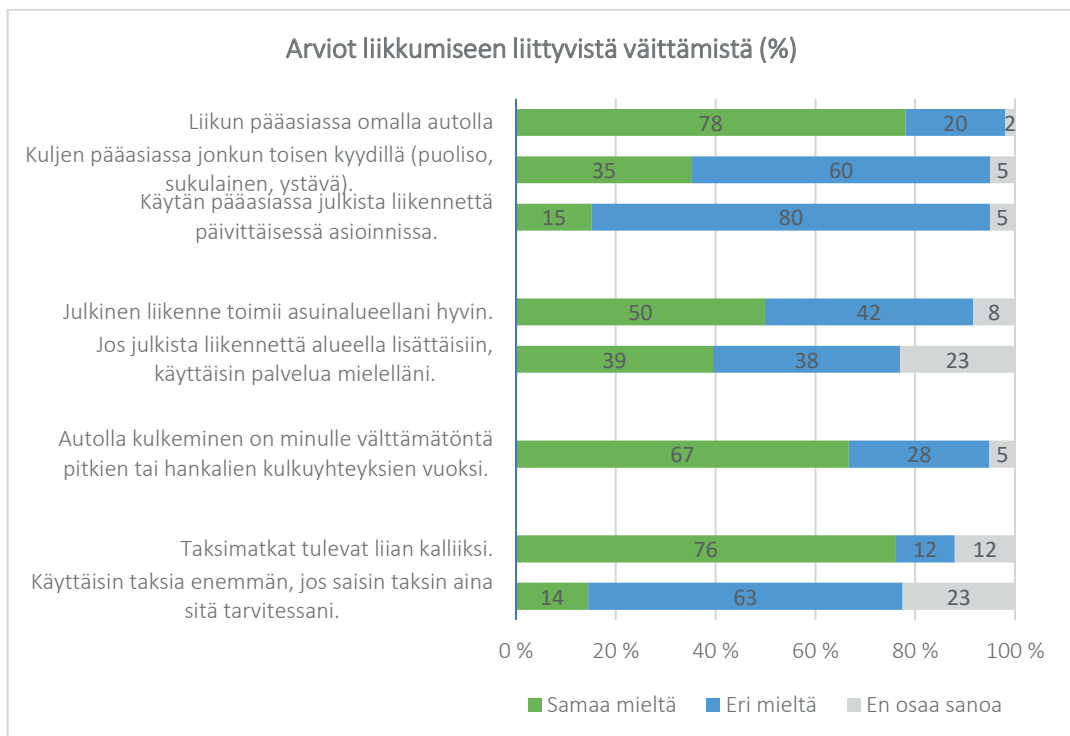
Kuvio 20. Kouluarvosanat yksityisille ja julkisille sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluille asteikolla 4–10 vuosina 1994, 1998¹ ja 2021.

¹ Vuosien 1994 ja 1998 tuloksissa yksityisen ja julkisen lääkäripalvelujen sekä yksityisen ja julkisen vanhainkotihoiton arvioista on laskettu yksi keskiarvo.

8.2 Julkisen liikenteen palveluiden toimivuus

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös julkisen liikenteen palveluita ja niiden toimivuutta (kuvio 21). Suurin osa vastaajista liikkuu pääasiassa omalla autolla (78 %) ja/tai jonkun toisen (puoliso, sukulainen, ystävä) kyydillä (35 %). Alle 80-vuotiaista omalla autolla liikkuu 80 prosenttia ja jonkun toisen kyydillä 33 %, kun taas yli 80-vuotiaista omalla autolla liikkuu 64 prosenttia ja jonkun toisen kyydillä 54 prosenttia.

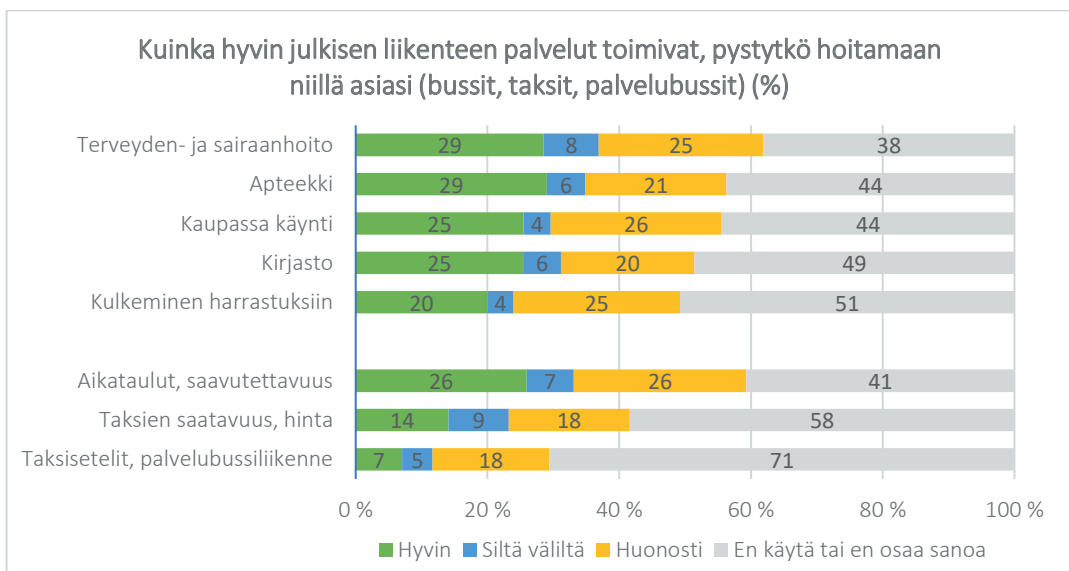
Noin 15 prosenttia vastaajista käyttää pääasiassa julkista liikennettä päivittäisessä asioinnissa. Alle 80-vuotiaista julkista liikennettä käyttää 13 prosenttia ja yli 80-vuotiaista 26 prosenttia. Puolet vastaajista on sitä mieltä, että julkinen liikenne toimii heidän asuinalueellaan hyvin. Yli 80-vuotiaat ovat hieman tyytyväisempiä (57 %) julkisen liikenteen toimivuuteen kuin alle 80-vuotiaat (49 %). Melko suuri osa vastaajista, 39 prosenttia, käyttäisi mielellään julkisen liikenteen palveluita, jos julkista liikennettä lisättäisiin heidän alueellaan. Eri ikäiset ovat tässä samaa mieltä.

Kuvio 21. Arviot liikkumiseen julkisen liikenteen palveluihin liittyvistä väittämistä.

Noin puolet vastaajista käyttää julkisen liikenteen palveluita. Kuitenkin selvästi yli puolet vastaajista (67 %) toteaa, että autolla kulkeminen on heille välttämätöntä pitkien tai hankalien kulkuyhteyksien vuoksi. Taksimatkoja pidetään kuitenkin liian arvoikkaina. Suuri osa vastaajista, 76 prosenttia, on sitä mieltä, että taksimatkat tulevat liian kalliiksi. Auton välttämättömyydestä ja taksimatkojen hintavuudesta alle 80-vuotiaat ja yli 80-vuotiaat olivat samaa mieltä. Sen sijaan vain 13 prosenttia alle 80-vuotiaista käyttäisi taksia enemmän, jos saisi taksin aina sitä tarvitessaan, kun taas yli 80-vuotiaista joka neljäs (25 %) käyttäisi taksia enemmän.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin julkisen liikenteen palvelut (bussit, taksit ja palvelubussit) toimivat ja pystyvätkö he hoitamaan niillä asiansa (kuvio 22). Kulkeminen harrastuksiin, kaupassa käynti, terveyden ja sairaanhoidon palvelut, apteekkipalvelut ja kirjasto on saavutettavissa julkisen liikenteen avulla 20–29 prosentilla vastaajista. Kuitenkin lähes yhtä moni toteaa niiden toimivan huonosti: noin neljännes vastaajista kokee, ettei pysty hoitamaan asiointia palveluihin ja harrastuksiin julkisen liikenteen avulla. Yli 80-vuotiaat kokevat julkisen liikenteen toimivan paremmin (21–38 % tyytyväisiä) kuin nuorempi ikäluokka (20–27 % tyytyväisiä). Yli 80-vuotiaat kokevat erityisesti apteekissa (38 %) ja terveystalveissa (36 %) kaupassa asiointiin (35 %) sujuvan hyvin julkisen liikenteen palveluilla.

Kuvio 22. Arviot julkisen liikenteen toimivuudesta (bussit, taksit, palveluliikenne).

Aikatauluihin ja saavutettavuuteen on tyytyväisiä joka neljäs. Taksisetelit, palvelubussiliikenne, taksien saatavuus ja hinta arvioidaan hieman heikommin toimivaksi, sillä alle 14 prosenttia vastaajista pitää niitä hyvin toimivina. Tyytymättömyys taksien hintatasoon näkyy näissä vastauksissa vastaavalla tavalla kuin edellä kuviossa 21. Yli 80-vuotiaat kokevat takseihin ja palvelubussiliikenteen toimivammaksi kuin alle 80-vuotiaat. He myös käyttävät niitä useammin kuin nuorempi ikäryhmä.

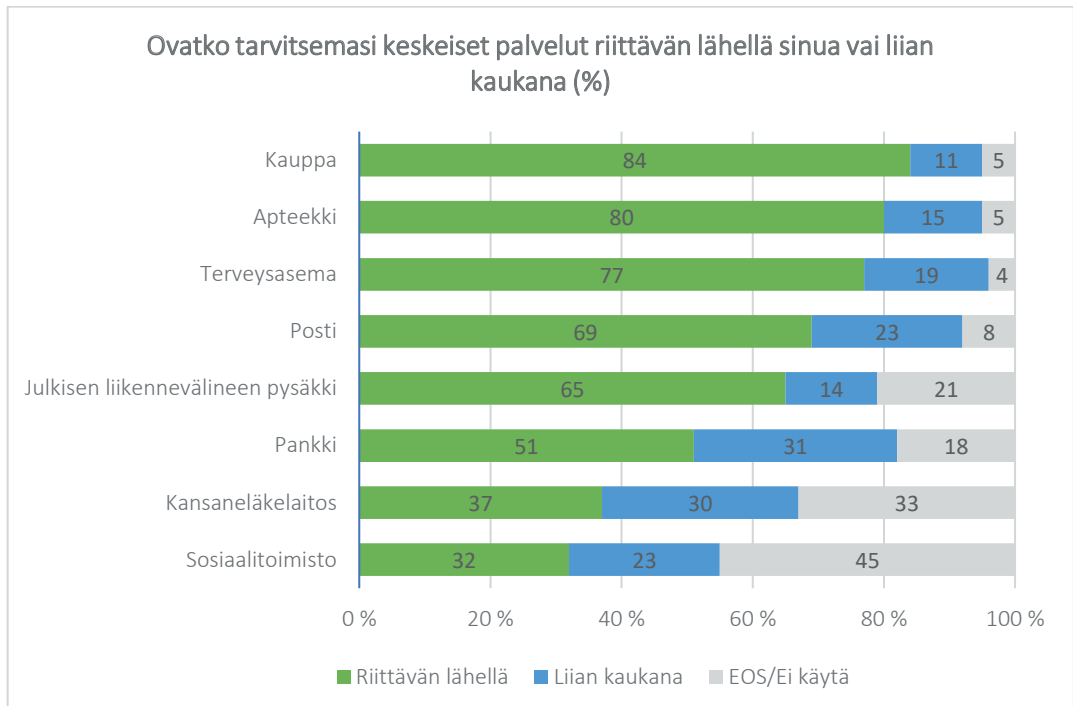
Takseja ja palvelubussiliikennettä käyttäviä on vastaajajoukossa tämän kysymyksen perusteella noin 30–40 %. Kun tarkastellaan pelkästään niitä, joilla on kokemusta palveluista (vastauksista poistettu ”En käytä tai en osaa sanoa” -vastaukset), mielipiteet jakautuvat vahvasti. Takseja käyttävistä 35 % kokee taksien saatavuuden ja hinnan hyväksi – toisaalta jopa 44 % arvioi ne huonoksi. Taksisetelien ja palvelubussiliikenteen toimivuuden arvioi heikoksi jopa 60 % niitä käyttävistä ja positiivisen arvion antaa vain 23 %.

8.3 Lähipalveluiden saavutettavuus

Lähes kaikki vastaajat käyttävät kauppa-, apteekki- ja postipalveluja sekä terveysaseman palveluja (kuvio 23). Vähiten käytetään sosiaalitoimiston ja Kansaneläkelaitoksen palveluita. Suurin osa vastaajista kokee, että keskeiset heidän tarvitsemansa palvelut sijaitsevat riittävän lähellä heitä.

Etäisyys kauppaan, apteekkiin, terveysasemalle ja postiin koetaan useimmin sopivaksi (69–84 %). Yli 80-vuotiaat kokevat näiden palveluiden etäisyyden kuitenkin hieman heikommaksi kuin nuorempi ikäryhmä. Joukossa on myös nuorempia vastaajia, joiden mielestä etäisyys tarvittavaan palveluun on liian pitkä. Joka kolmas vastaajista kertoo, että heidän mielestään pankki ja Kansaneläkelaitos on liian kaukana heistä. Joka viides on sitä mieltä, että terveysasema, sosiaalitoimisto ja posti on liian kaukana. Noin 15 prosenttia kertoo, että julkisen liikennevälineen pysäkki ja apteekki ovat liian kaukana. Huomioitavaa on, että myös kauppaan on liian pitkä matka 11 prosentin mielestä. Joidenkin palveluiden, esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen, saavutettavuuteen liittyyne palveluiden digitalisoituminen (ks. luku 9.1), mikä voi helpottaa palveluiden käyttöä etäisyydestä huolimatta.

Koettu terveydentila on vahvasti yhteydessä palveluiden saavutettavuuteen. Mitä huonommaksi vastaaja arvioi terveydentilansa, sen heikommaksi palvelun saavutettavuus koetaan.

Kuvio 23. Ovatko keskeiset palvelut riittävän lähellä sinua vai liian kaukana (%).

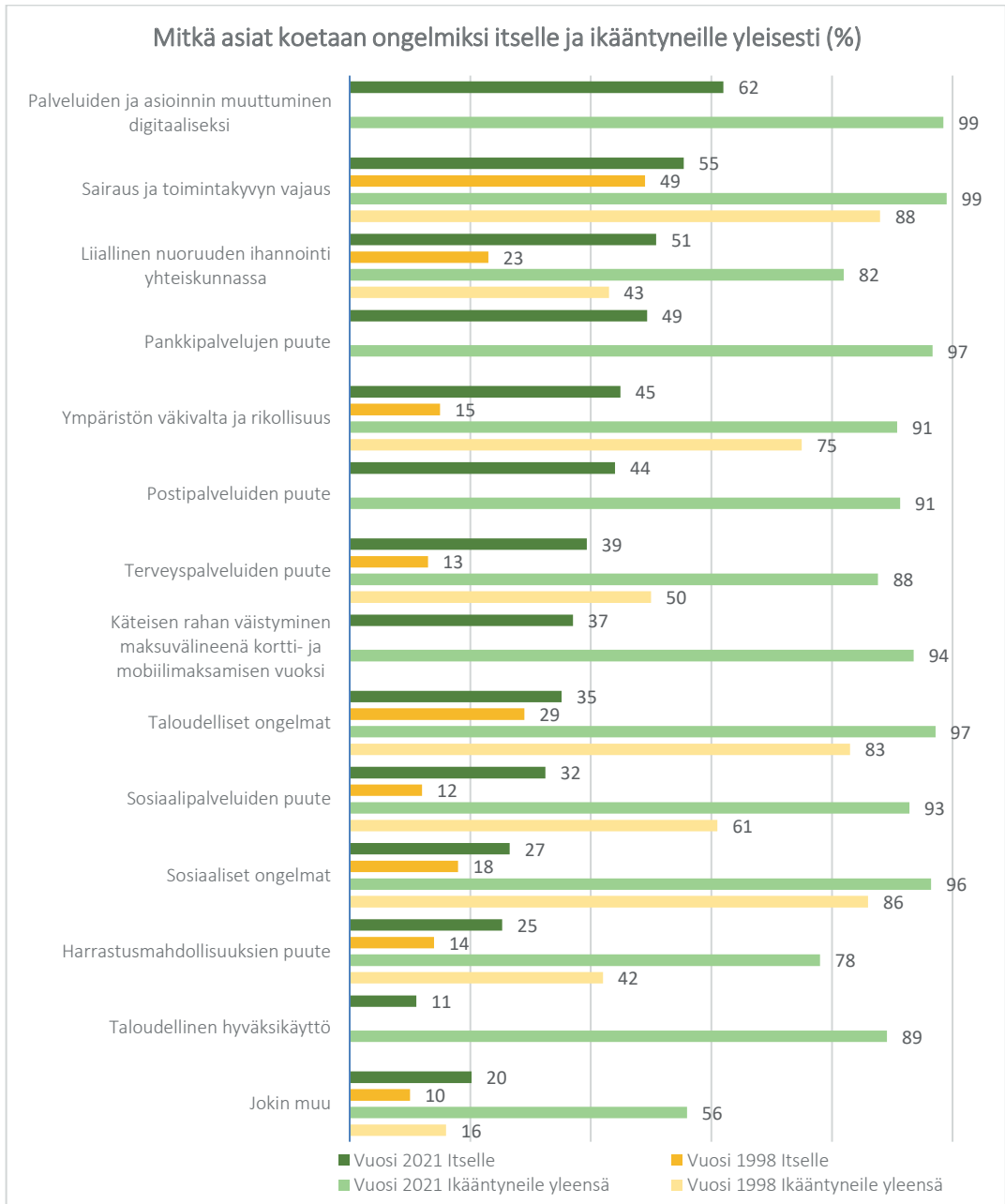

9 YLI 60-VUOTIAIDEN ARJEN SUURIMMAT ONGELMAT TÄMÄN PÄIVÄN SUOMESSA

Tässä luvussa selvitetään, mitkä ovat yli 60-vuotiaiden kokemusten mukaan suurimmat ongelmat tämän päivän Suomessa. Asiaa selvitettiin ensin vastaajien omakohtaisten kokemusten kautta. Toisena kysymyksenä selvitettiin, kokevatko he samat asiat ongelmiksi ikääntyneille yleisesti. Kysymysasettelu on samanlainen kuin vuoden 1998 barometrissa. Näin saadaan tietoa vastaajien omista kokemuksista ja käsityksistä oman ikäluokkansa tyypillisistä ongelmista ja voidaan hyödyntää vuoden 1998 tuloksia vertailutietona. (Kuvio 24.) Verrattaessa yli 60-vuotiaiden itsensä kokemia ongelmia niihin käsityksiin, joita heillä on yleisesti, huomataan, että arviot ovat edelleen hyvin kaukana toisistaan. Vastaukset ovat samansuuntaisia, mutta ongelmien yleinen laajuus arvioidaan selvästi suuremmaksi kuin henkilökohtaiset kokemukset. Tarkastellaan vastauksia seuraavassa tarkemmin.

Suurimmiksi **ongelmiksi itselle** koetaan palveluiden ja asioinnin muuttuminen digitaaliseksi (62 %), sairaus ja toimintakyvyn vajaus (55 %) ja liiallinen nuoruuden ihannointi yhteiskunnassa (51 %). Lähes puolet vastaajista kokee **itselleen ongelmaksi** myös posti- ja pankkipalvelujen puutteen (44 % ja 49 %) sekä ympäristön väkivallan ja rikollisuuden (45 %). Vuoden 1998 barometrissa suurimmiksi ongelmiksi itselle koettiin niin ikään sairaus ja toimintakyvyn vajaus (49 %). Vuoden 1998 barometrissa toiseksi suurimmaksi huoleksi nousi kuitenkin taloudelliset ongelmat (29 %) ja kolmanneksi liiallinen nuoruuden ihannointi yhteiskunnassa (23 %). Liiallinen nuoruuden ihannointi nousi vuoden 1998 raportin mukaan esiin jokseenkin yllätyksellisesti. Kehityssuunta näyttää jatkuneen vahvana 2020-luvulle asti. Yli 60-vuotiaat kokevat yhä voimakkaammin suomalaisessa yhteiskunnassa ikääntymiseen liittyvää negatiivista leimaa.

Digitalisoitumiseen liittyviä haasteita kysytään ensimmäistä kertaa vuoden 2021 barometrissa, joten vertailutietoja ei ole tässä käytettävissä. Palvelujen digitalisoituminen nousee kärkeen ikääntyneiden suurimmaksi arjen haasteeksi. Se kiillaa taloudellisten ongelmien, terveyspalvelujen saatavuuden ja jopa sairauden ja toimintakyvyn vajauden edelle. Digitalisaatiota ja siihen liittyviä näkemyksiä tutkitaan tarkemmin luvussa 9.1.

Kuvio 24. Mitkä asiat ikääntyneet ihmiset kokevat ongelmiksi itselleen ja ikääntyneille yleisesti vuonna 2021 ja 1998. Kyllä-vastaukset on saatu yhdistämällä vastaukset ”jossain määrin” ja ”suuresta määrin”.

Suurimmiksi ongelmiksi **ikäntyneille yleisesti** arvioitiin palveluiden ja asioinnin digitalisoituminen (99 %) sekä sairaudet ja toimintakyvyn vaje (99 %) – samat asiat, jotka koettiin myös henkilökohtaisesti suurimmiksi ongelmiksi. Seuraavaksi suurimmiksi ongelmiksi **ikäntyneille yleisesti** arvioitiin pankkipalveluiden puute (97 %), taloudelliset ongelmat (97 %), sosiaaliset ongelmat (96 %) ja käteisen rahan väistyminen kortti- ja mobiilimaksamisen vuoksi (94 %). Huomattavan suuri osa vastaajista kokee, että kaiken kaikkiaan ikäntyneille kasautuu yleisesti paljon ongelmia. Näin on ollut myös vuoden 1998 barometrissa, mutta potentiaalisten ongelmien laajuus on selvästi noususuuntainen. Vastaukset tuovat esiin laajamittaisen huolen ikääntymiseen liittyvistä arjen, palveluiden ja hyvinvoinnin haasteista.

Suurimmat erot henkilökohtaisesti koettujen ongelmien ja yleisesti arvioitujen ikäntyneiden ongelmien välillä liittyy erityisesti sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Vastaajista 94–97 % arvioi näiden olevan ikäntyneille ongelmallisia, vaikkakin heistä pienempi osa, 27–49 %, on henkilökohtaisesti kokenut niissä ongelmia. Huomioitavaa kuitenkin on, että kaikissa kysytyissä asioissa ongelmat koetaan sekä itselle että ikäntyneille yleisesti laajemmiksi kuin vuonna 1998. Koetuista ongelmista suurimmat muutokset ovat sosiaali- ja terveystaloudellisuudessa, joihin liittyvät ongelmat on noussut vuodesta 1998 (12–13 %) vuoteen 2021 (32–39 %). Suurin muutos on kuitenkin tapahtunut henkilökohtaisissa kokemuksissa ympäristön väkivallasta ja rikollisuudesta, joka on noussut merkittävästi vuodesta 1998 (15 %) vuoteen 2021 (45 %).

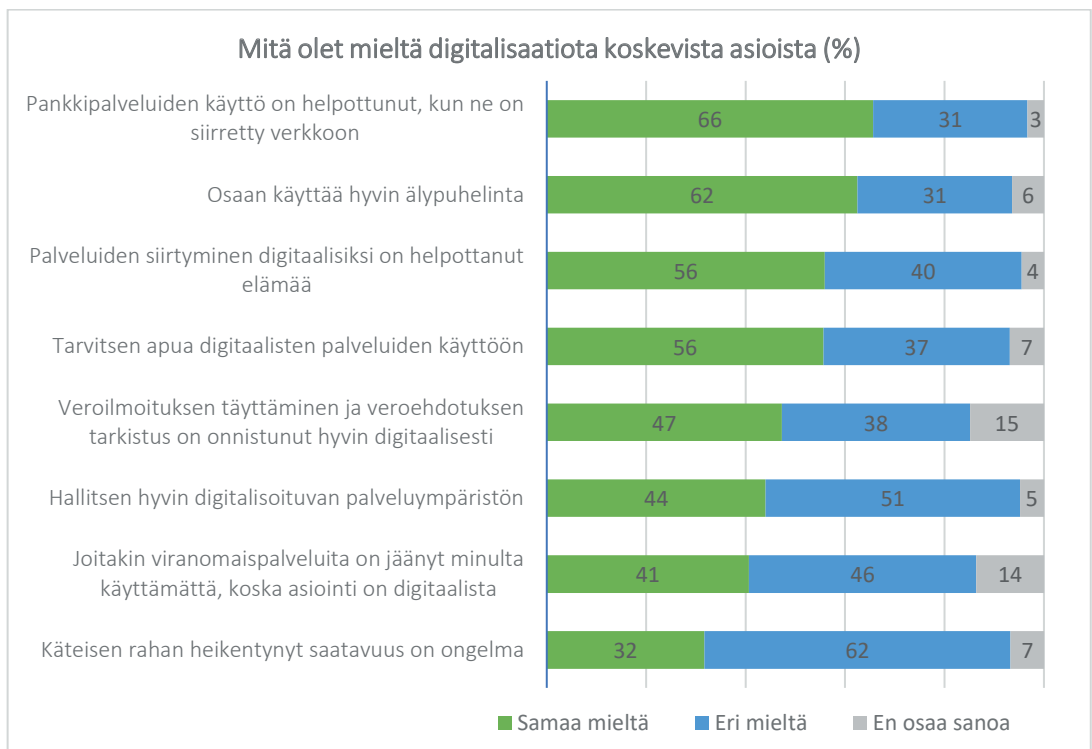
Vuosien 1998 ja 2021 tulokset ovat suuntaviivoiltaan yhdenmukaiset. Digitalisaatio on kuitenkin uusi ilmiö ja se on noussut ikäntyneiden suurimmaksi uhkakuvaksi. Tarkastellaan sitä seuraavassa hieman tarkemmin.

9.1 Digitalisaation kaksi puolta

Digitalisaatio on noussut ikäntyneiden suurimmaksi ongelmaksi tämän päivän Suomessa (kuviot 24 ja 25). Palveluiden ja asioinnin siirtyminen digitaaliseksi on toisaalta myös helpottanut elämää. Digitalisaatiosta on hyötyä – tietyn edellytyksin. Jos on välineet ja apua saatavilla digitaalisten palveluiden ja asioinnin käyttämiseksi, kokemukset ovat positiivisia. Noin 62 prosenttia kertoo osaavansa käyttää älypuhelinia hyvin ja hieman yli puolet (56 %) vastaajista kokee digitalisoitumisen helpottaneen

elämää. Pankkipalveluiden käyttö on suurimmalla osalla (66 %) helpottunut, kun pankkipalveluita on siirretty verkkoon. Hieman alle puolet vastaajista on onnistunut täyttämään veroilmoituksen ja tarkistamaan veroehdotuksen digitaalisesti (47 %) ja kokee hallitsevansa hyvin digitalisoituvan palveluympäristön (44 %).

Huomioitavaa kuitenkin on, että päinvastaista mieltä on lähes puolet vastaajista. Yli puolet (56 %) kertoo tarvitsevänsä apua digitaalisten palveluiden käyttöön. Kaikille ei ole apua tarjolla ja moni kokeekin, että palveluiden digitalisoituminen ei ole helpottanut elämää (40 %) ja heiltä on jäänyt jopa joitakin viranomaispalveluita (41 %) käyttämättä, koska asiointi on digitaalista. Käteisen rahan heikentynyt saatavuus on ongelma joka kolmannelle (32 %).

Kuvio 25. Digitalisaatiota koskevat väittämät.

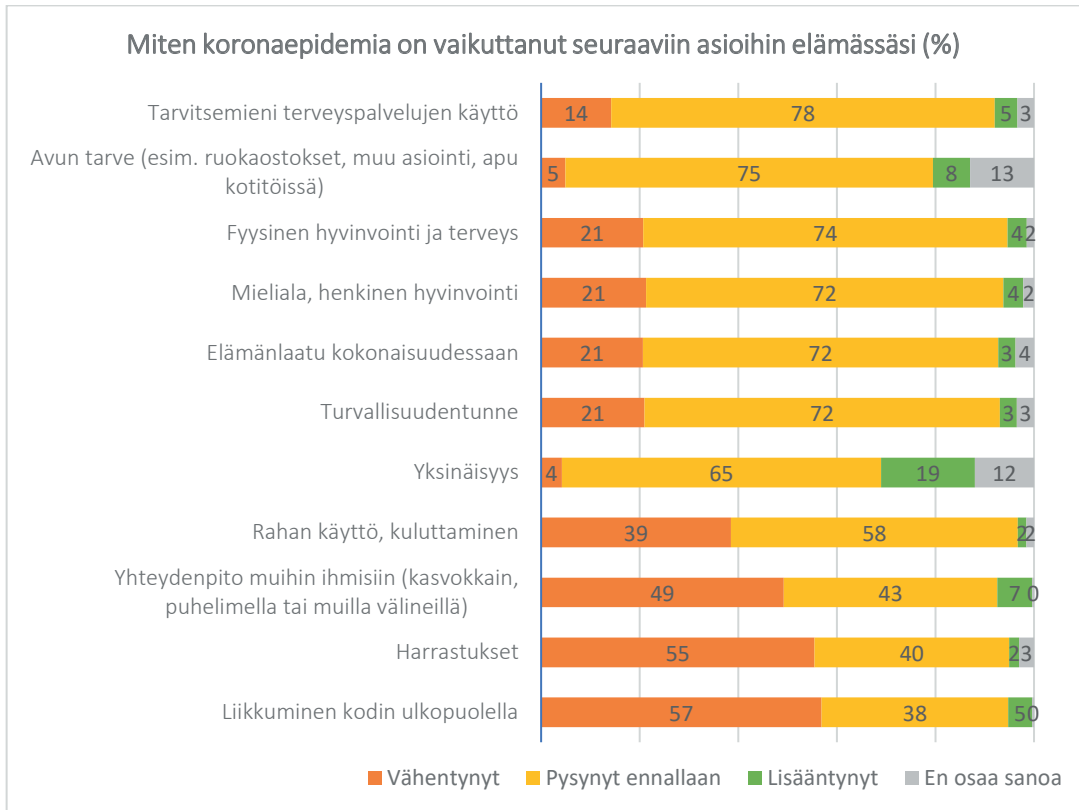
Digitalisaatio on haaste erityisesti iäkkäämmille ja niille, jotka muutoinkin tarvitsevat apua arjen toimiin. Isommissa kaupungeissa asuvat kokevat digitalisaation hiukan positiivisemmin. Digitalisaatio näyttää olevan myönteisempi asia niille, joilla on paljon sosiaalisia kontakteja tai hyvä taloudellinen tilanne. Heillä on mahdollisesti paremmat edellytykset esimerkiksi laitteiden hankintaan ja muita enemmän tukea tarjolla myös digitaalisten palveluiden käyttöön.

9.2 Koronaepidemian vaikutukset

Koronaepidemia on vaikuttanut ihmisten arkeen merkittävällä tavalla vuosina 2020 ja 2021. Tuloksissa on edellä jo todettu joitakin mahdollisia yhteyksiä koronaepidemian ja tulosten välillä. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin koronaepidemian vaikutuksia yli 60-vuotiaiden elämään. (Kuvio 26.)

Koronaepidemian koetaan vaikuttaneen eniten (joko vähentävästi tai lisäävästi) liikkumiseen kodin ulkopuolella (62 %), harrastuksiin (57 %), yhteydenpitoon muihin ihmisiin (56 %) sekä rahan käyttöön ja kuluttamiseen (41 %). Noin viidesosa vastaajista koki koronaepidemian lisänneen yksinäisyyttä ja heikentäneen turvallisuudentunnetta sekä fyysistä ja henkistä hyvinvointia.

Koronaepidemian vaikutukset ovat olleet kuitenkin kahdensuuntaisia. Osalla korona on vaikuttanut näihin asioihin lisäävästi, osalla vähentävästi. Suurimmat erot vastaajien välillä on yhteydenpidossa muihin ihmisiin. Vastaajista 49 prosentilla yhteydenpito on vähentynyt ja 7 prosentilla lisääntynyt koronan myötä. Avun tarpeen kokee lisääntyneen 8 prosenttia vastaajista ja vähentyneen 5 prosenttia vastaajista. Terveyspalvelujen käyttö on vähentynyt 14 prosentilla ja lisääntynyt 5 prosentilla vastaajista. Liikkuminen kodin ulkopuolella on vähentynyt 57 % vastaajista, mutta lisääntynyt 5 prosentilla vastaajista. Kuviossa 26 on esitettyä yli 60-vuotiaiden arviot koronaepidemian vaikutuksista heidän elämäänsä. Asiat on järjestetty kuviossa vähäisimmästä muutoksesta suurimpaan muutokseen.

Kuvio 26. Koronaepidemian vaikutukset yli 60-vuotiaiden elämään.

Koronaepidemia on vaikuttanut yli 80-vuotiaisiin enemmän kuin alle 80-vuotiaisiin. Yli 80-vuotiaat ovat kokeneet avuntarpeensa (esim. ruokaostokset ja asiointi) lisääntyneen (20 %) ja fyysisen hyvinvointinsa heikenneen (34 %) alle 80-vuotiaita enemmän (6 % ja 19 %). Fyysisen hyvinvoinnin heikkenemiseen on todennäköisesti vaikuttanut kodin ulkopuolella liikkumisen väheneminen (65 % yli 80-vuotiaista) ja harrastusten väheneminen (61 %). Toisaalta yhteydenpito kasvokkain, puhelimella tai muilla välineillä muihin ihmisiin on lisääntynyt iäkkäämmillä enemmän (13 %) kuin alle 80-vuotiailla (6 %). Yli 80-vuotiaista joka neljäs (24 %) kokee koronaepidemian laskeneen heidän elämänlaatuaan. Alle 80-vuotiaista niin kokee joka viides (20 %).

Yksin asuvat kokevat koronan vaikutukset negatiivisemmin kuin puolison, kumppanin tai lasten kanssa asuvat. Heillä korostuu avun tarpeen lisääntyminen (10 %),

yksinäisyyden kokemusten lisääntyminen (31 %) ja mielialan heikentyminen (24 %). He kokevat myös muita useammin elämänlaatusa heikentyneen (25 %).

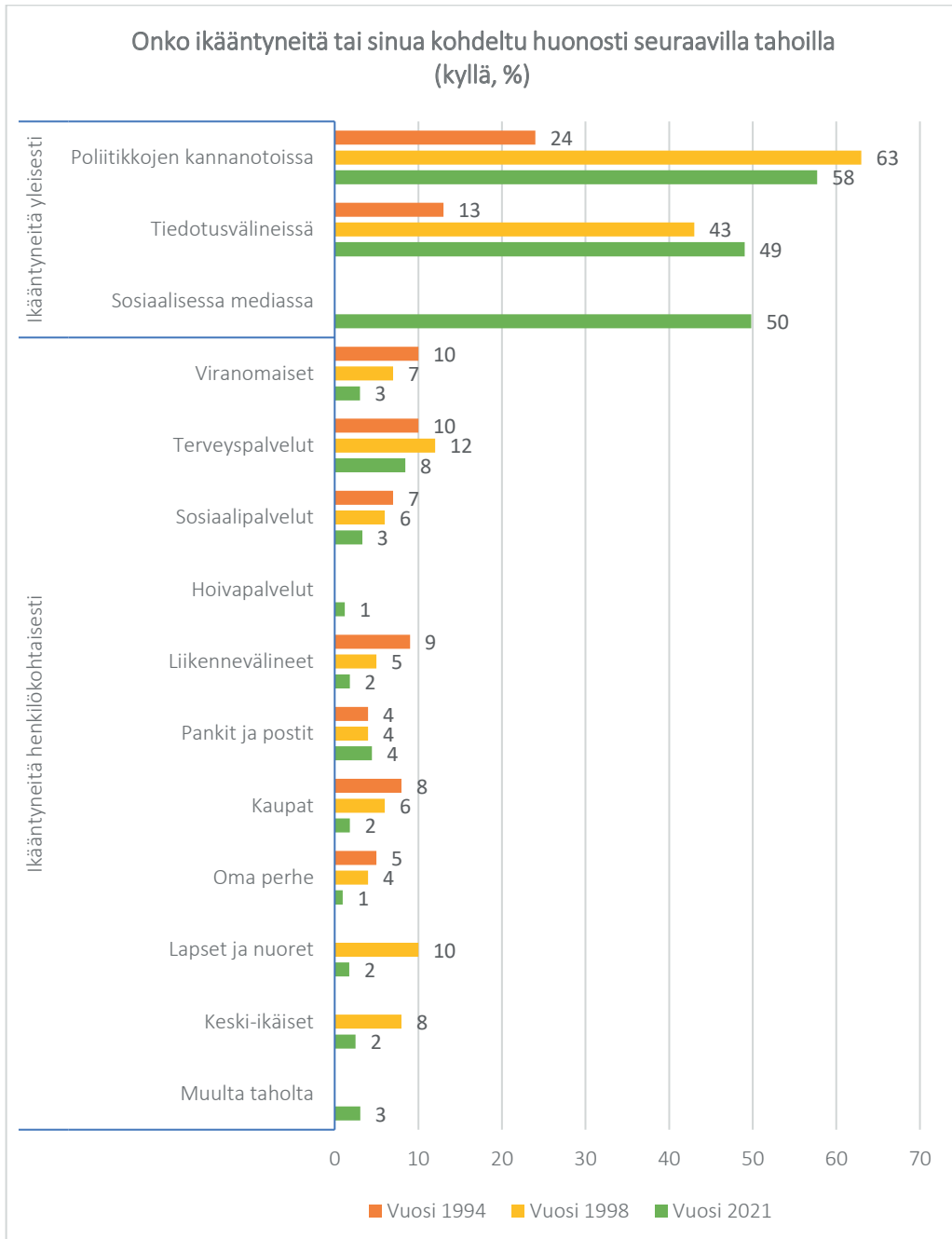
Naiset ovat kokeneet koronan vaikutukset miehiä selkeämmin. Naisista melkein puolet (43 %) arvioi rahan käytön ja kuluttamisen vähentyneen, kun miehistä näin arvioi kolmannes (33 %). Naiset (66 %) kertovat miehiä (43 %) useammin harrastusten vähentyneen koronan vuoksi, kuten myös liikkumisen kodin ulkopuolella (naisista 63 %, miehistä 49 %). Naisten ja miesten välillä on selvä ero myös siinä, kuinka he kokevat koronan vaikuttaneen turvallisuudentunteeseen: naisista joka neljäs (27 %) kokee koronan vaikuttaneen heikentävästi turvallisuudentunteeseen, kun taas miehistä näin kokee joka seitsemäs (14 %). Naiset kokevat koronan myötä myös yksinäisyytensä lisääntyneen (25 %) ja mielialansa ja henkisen hyvinvointinsa laskeneen (25 %) miehiä useammin (12 % ja 16 %). Yli neljännes (27 %) naisista arvioi elämänlaatusa heikenneen koronan myötä, miehistä joka kuudes (13 %).

Tulevaisuuteen liittyvissä uhkakuvissa tuotiin esiin joitakin koronaan liittyviä pelkoja. Huolta herätti muun muassa se, jos Covid-19:ää ei saada hallintaan sekä uusien virusten ja pandemioiden leviäminen.

9.3 Arvostuksen puute ja syrjinnän kokeminen

Tämän tutkimuksen vastaajista 75 prosenttia on sitä mieltä, että yhteiskunnassa on ikään perustuvaa syrjintää ja lähes yhtä moni (73 %) arvioi, että yhteiskunnassa ei arvosteta ikääntyneitä. Vuonna 1998 69 % vastaajista oli samaa mieltä väittämän ”Yhteiskunnassa on ikään perustuvaa syrjintää” kanssa.

Noin puolet vastaajista kokee, että ikääntyneitä on kohdeltu huonosti tai vähätelty poliitikkojen kannanotoissa (58 %), sosiaalisessa mediassa (50 %) ja tiedotusvälineissä (49 %). Kun verrataan tuloksia 90-luvun barometreihin, poliitikkoihin ja mediaan kohdistuva kritiikki näyttää pysyneen korkealla tasolla. Vertailua tehdessä on huomioitava, että vuonna 1994 vastaajia pyydettiin arvioimaan ovatko he kokeneet henkilökohtaisesti epäasiallista kohtelua poliitikkojen tai tiedotusvälineiden taholta, kun taas vuosien 1998 ja 2021 kyselyssä on tiedusteltu yleistä arviota, mikä voi nostaa kriittisten arvioiden määrää. (Kuvio 27.)

Kuvio 27. Onko ikääntyneitä tai sinua kohdeltu huonosti seuraavilla tahoilla.

Ikään liittyvää syrjintää ja huonoa kohtelua arvioidaan siis esiintyvän yhteiskunnassa kokonaisuutena kutakuinkin yhtä paljon kuin aiemmin. Vastaajilla ei ole kuitenkaan kovin paljon omakohtaista kokemusta huonosta kohtelusta arkielämässään: vastaajista 11 prosenttia on kohdannut itse huonoa kohtelua ikänsä vuoksi. Tyypillisimmin huono kohtelu on liittynyt terveyspalveluissa (8 %) asiointiin (kuvio 27). Vuoden 1994 ja 1998 kyselyissä² tulokset ovat olleet samansuuntaiset.

Tulosten perusteella yli 60-vuotiaiden kokema huono kohtelu tai syrjintä ei ole lisääntynyt vuosikymmenten aikana, joskaan ei merkittävästi vähentynytkään. Uutena ilmiönä on noussut sosiaalinen media ja siellä mahdollisesti tapahtuva ja koettu huono kohtelu.

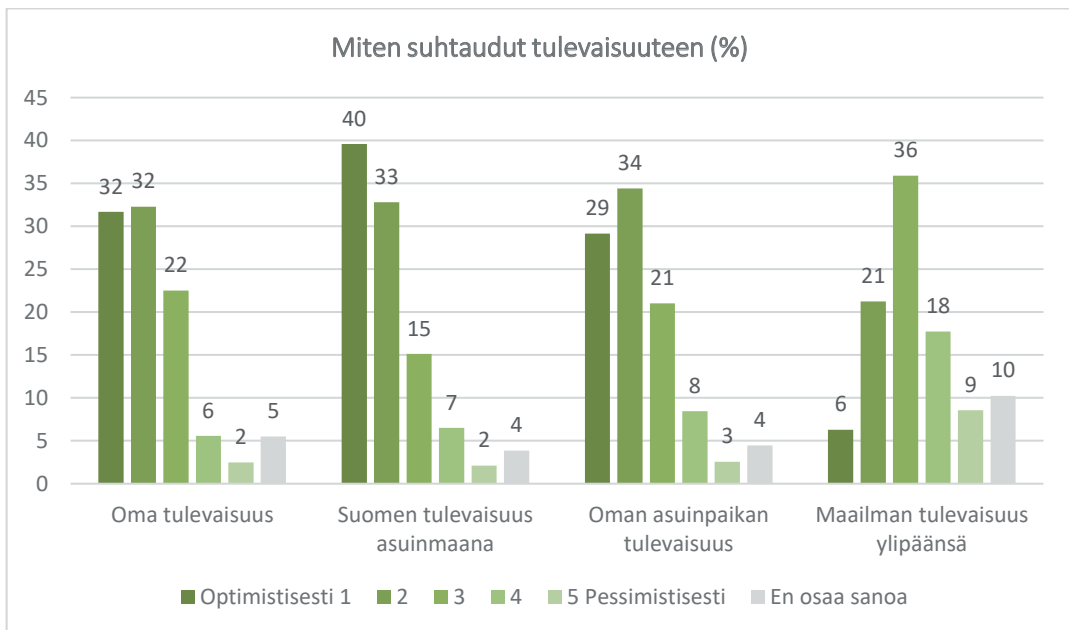
---

² Vuoden 1994 ja 1998 kyselyissä terveyspalvelut tarkoittivat kunnallisia terveyspalveluja.

10 TULEVAISUUS

Vastaajia pyydettiin arvioimaan suhtautumistaan tulevaisuuteen, tulevaisuuden kehityskuluihin ja ympäristön tulevaisuuteen. Vastaajilta kysyttiin ensin heidän suhtautumistaan omaan tulevaisuuteen, Suomen tulevaisuuteen, oman asuinpaikan tulevaisuuteen ja maailman tulevaisuuteen (kuvio 28). Sen jälkeen heiltä kysyttiin, kuinka toivottavina he pitävät erilaisia kehityskulkuja liittyen hyvinvointivaltioon, ympäristöön ja turvallisuuteen, tasa-arvoon ja yhteiskunnallisiin asioihin (kuvio 29). Viimeisimpänä kysyttiin yli 60-vuotiaiden näkemyksiä ilmastoon, kulutukseen ja talouteen liittyvissä kehityskuluissa (kuvio 30). Vastauksista heijastuu huoli maailman ja ympäristön tulevaisuudesta sekä tulevien sukupolvien tilanteesta.

Yli 60-vuotiaat suhtautuvat annetuista vaihtoehdoista optimistisimmin Suomen tulevaisuuteen asuinmaana (73 %). Yli puolet vastaajista suhtautuu optimistisesti myös omaan tulevaisuuteensa (64 %) ja oman paikkakuntansa tulevaisuuteen (63 %). Eniten huolta vastaajissa aiheuttaa maailman tulevaisuus ylipäänsä, sillä vain joka neljäs (27 %) suhtautuu siihen optimistisesti. (Kuvio 28.)

Kuvio 28. Miten suhtautuu tulevaisuuteen.

Vastaaajien huolet omasta tulevaisuudesta liittyvät useimmin omaan ja läheisten terveyteen, läheisen menettämiseen ja taloudellisiin huoliin:

”Sairastuminen vakavasti pelottaa - saako sitten apua? Ja onko varaa hoitoon?”

”Sairastuminen, toimintakyvyn menettäminen, puolison menettäminen merkitsisi myös ehkä taloudellista tiukkuutta.”

”Olen vasta jäämässä eläkkeelle, joten toimeentulo on suuri pelko ja huoli, toinen on terveyden heikkeneminen.”

”Toimintakyvyn heikkeneminen, vakava sairaus. Lasten ja lastenlasten tulevaisuus.”

Vastajaat kuvasivat myös Suomen ja oman asuinpaikkansa tulevaisuuteen liittyviä huolia. Huolet liittyivät tyypillisimmin ympäristön tilaan, talouteen, rikollisuuteen ja sotiin:

”Ympäristön saastuminen.”

”Suomi tekee yleisen hyväksyttävyyden nojalla kustannuksia kasvattavaa ja kilpailukykyä heikentävää politiikkaa panostamalla vaikuttavuudeltaan vähäpätöisiin ja toisarvoisiin asioihin.”

”Eläkkeiden ostoarvo vähenee vuosi vuodelta hintojen ja maksujen noustessa. Kohta eläkeläisellä ei ole varaa ruokaan, lääkkeisiin eikä säännölliseen asumiseen ja sairauden sattuessa hoitoon.”

”Rikollisuuden lisääntyminen ja sodat.”

Maailman tulevaisuuteen liittyvistä huolista tuotiin esiin ympäristökysymyksiä:

”Että liian hitaasti maat eli päättäjät reagoivat maapallon tilaan, sademetsät ja liika tavaroiden tuottaminen kuriin.”

”Ihmiskunnan tuhoutuminen ylikuluttamisella elämän laadun kustannuksella.”

”Maanjäristykset, tsunamit, meteoriittien maahan/maan ilmakehään iskeytymiset, yleensäkin luonnon katastrofit.”

Ketkä ovat huolissaan tulevaisuudesta? Vastaajan iällä ja sukupuolella ei näytä olevan kovin suurta eroa suhtautumisessa tulevaisuuteen. Yli 80-vuotiaat suhtautuvat ainoastaan omaan (11 %) tulevaisuuteensa hieman pessimistisemmin kuin alle 80-vuotiaat (8 %). Suomen tulevaisuuden, oman asuinpaikkansa tulevaisuuden ja maailman tulevaisuuden kumpikin ikäluokka näkee samalla tavalla. Naisten ja miesten välillä ei myöskään ole suuria eroja. Naiset näkevät Suomen tulevaisuuden ja maailman tulevaisuuden hieman optimistisemmin kuin miehet. Pääkaupunkiseudulla asuvilla on keskimääräisesti hieman optimistisempi suhtautuminen tulevaisuuteen. Pessimistisempi suhtautuminen tulevaisuuteen näyttää olevan yhteydessä heikompaan terveydentilaan ja taloudelliseen tilanteeseen, yksinäisyyteen ja tyytymättömyyteen omaan elämään.

Vastaajilta tiedusteltiin, kuinka toivottavana he pitävät erilaisia kehityskulkuja tulevaisuudessa Suomessa (kuvio 30). Toivotuimmaksi kehityskuluksi nousee tuloksissa esiin Suomen säilyminen turvallisena paikkana elää (keskiarvo 4,7), ihmisten kohteleminen tasa-arvoisesti (4,6), hyvinvointivaltion säilyminen (4,5) ja ympäristön tilan paraneminen (4,5), eriarvoisuuden vähentyminen (4,4), sukupuolten välisen tasa-arvon paraneminen (4,4), henkisten arvojen merkityksen kasvaminen (4,2) ja itsestä poikkeavien ihmisten hyväksymisen ja ymmärtämisen lisääntyminen (4,2). Nämä asiat nousivat esiin myös kysyttäessä vastaajilta heidän tulevaisuuden unelmiaan:

”Tasainen ja turvallinen elämä lapsille ja itselle.”

”Rauhaa ja ympäristön sekä omaa hyvinvointia.”

”Nähdä lasten ja lastenlasten pärjääminen tulevaisuudessa.”

”Tasa-arvoisuus ja hyvinvointi.”

”Hyvinvoiva kansakunta hyvinvoivassa yhteiskunnassa. Oma ja toisen ihmisen arvon näkevät ja tunnustavat kansalaiset.”

”Itse kunkin toiminnasta lähtevä toisia arvostava aktiivinen ja mahdollisuuksia tarjoava vapaa Suomi.”

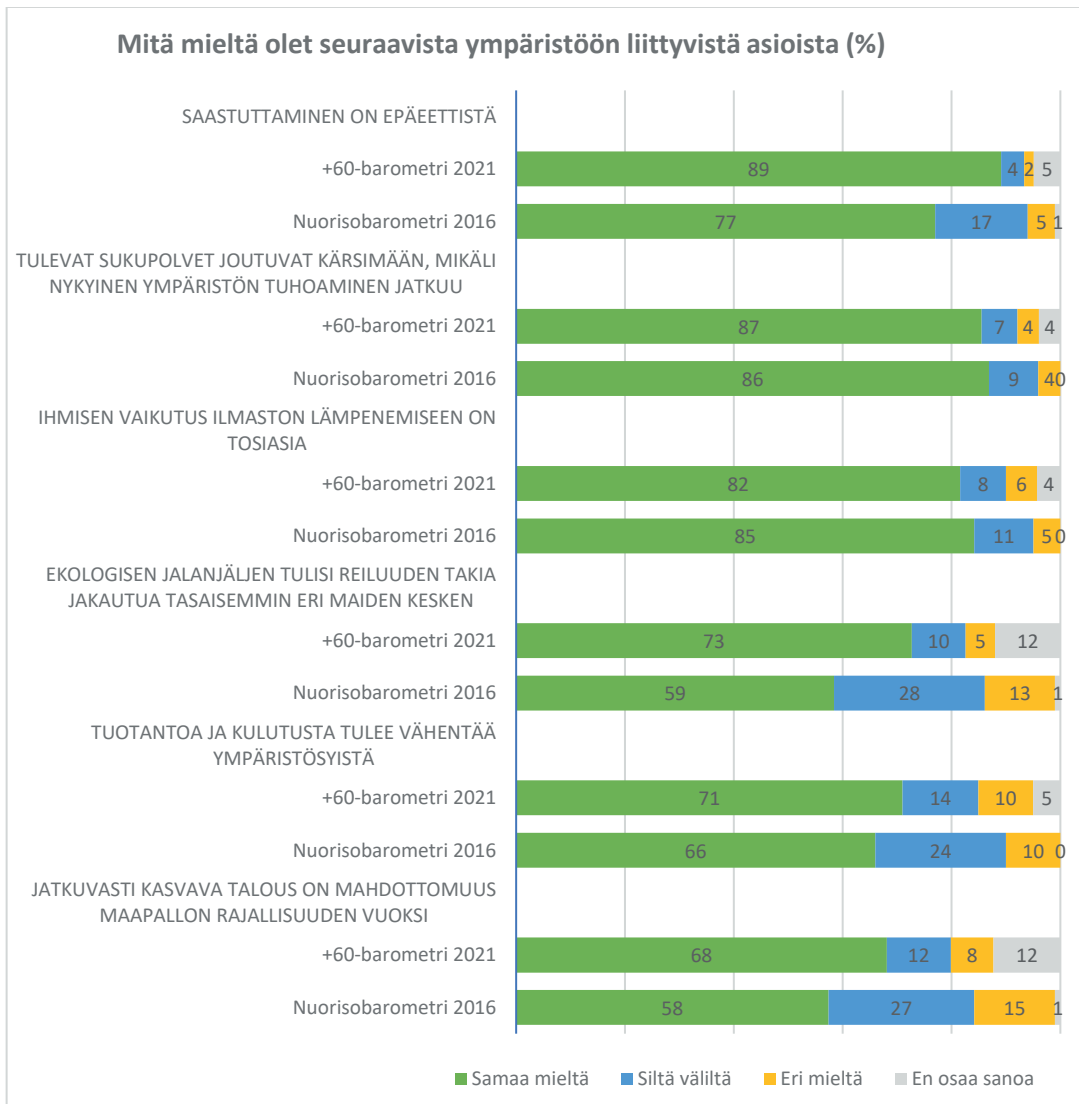
”Että luonto ja asuinympäristö säilyisi puhtaana.”

Vähiten toivottuja kehityskulkuja olivat yleisen asevelvollisuuden lakkauttaminen (1,6) ja äänioikeuden ikärajan laskeminen 16 vuoteen (2,1).

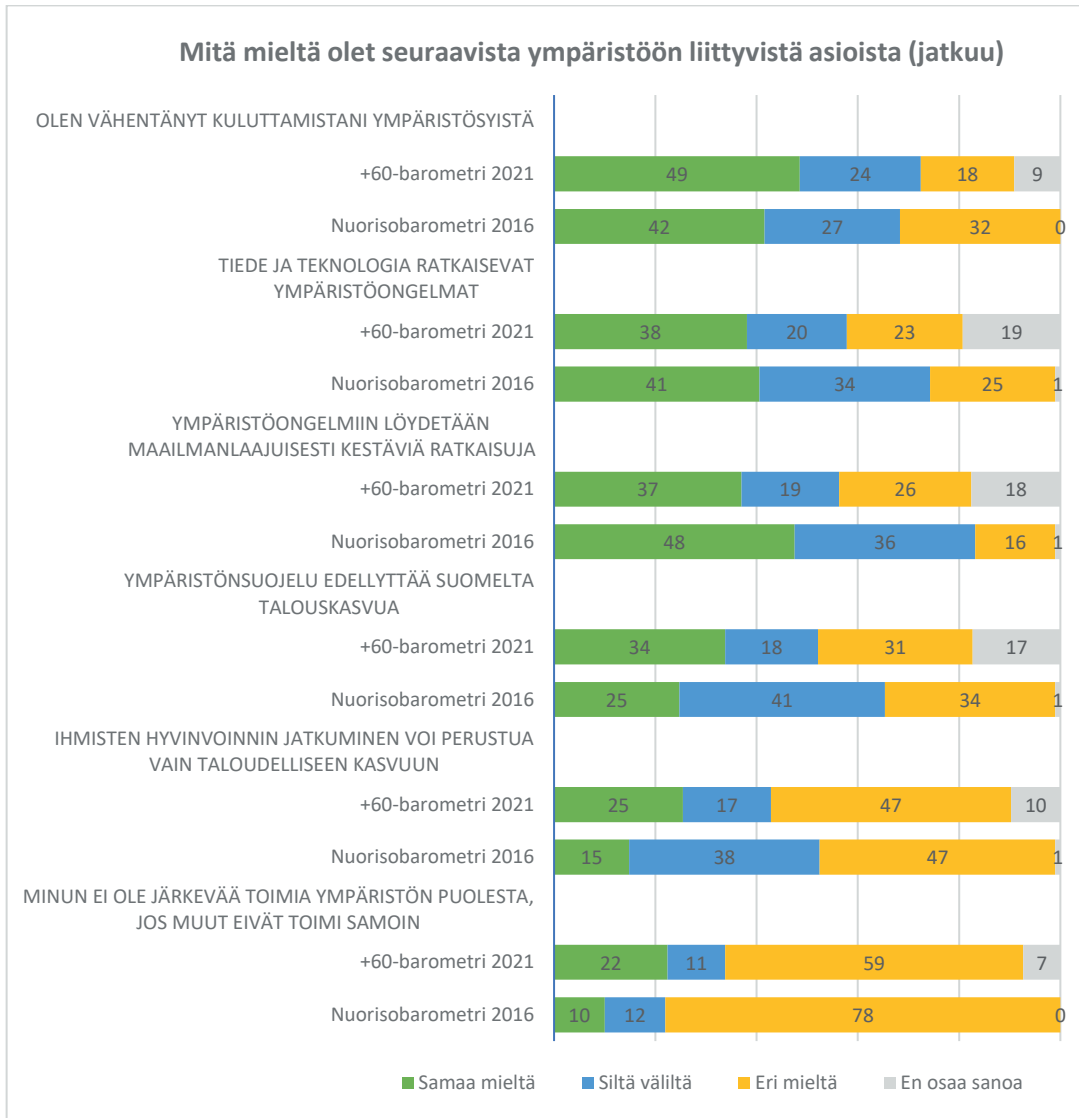

Kuvio 29. Kuinka toivottavana pidät erilaisia kehityskulkuja tulevaisuudessa Suomessa (keskiarvo asteikolla 1–5).

Kuviossa 30a ja 30b on esitetty ympäristöön, ympäristönsuojeluun ja taloudelliseen kasvuun liittyviä näkemyksiä. Kuvioissa on verrattu tämän tutkimuksen vastauksia aiemmista vertailuista poiketen vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastauksiin. Nuorisobarometrin vastaajina ovat olleet 15–29-vuotiaat nuoret. Eri ikäisten ympäristöön liittyvät näkemykset ovat osittain yhteneviä, mutta erojakin on.

Kuvio 30a. Ajatuksia ympäristöstä ja ympäristönsuojelusta.

Kuvio 30b. Ajatuksia ympäristöstä ja ympäristönsuojelusta (jatkuu).

Kummankin tutkimuksen vastaukset osoittavat, että sekä iäkkäämmät että nuoret ottavat ympäristökysymykset vakavasti. Kummassakin tutkimuksessa selvästi suurin osa vastaajista (82 % yli 60-vuotiaista ja 85 % 15–29-vuotiaista) pitää ihmisen vaikutusta ilmaston lämpenemiseen tosiasiana (Kuvio 30a). Vielä suurempi osa

vastaajista (iäkkäämmistä 87 % ja nuorista 86 %) toteaa, että tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ympäristön tuhoaminen jatkuu. Yli 60-vuotiaat (89 %) pitävät nuorempia useammin (77 %) saastuttamista eettisenä ongelmana. Tämä on kiinnostava ero nuorten ja iäkkäämpien välillä. Esimerkiksi Valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa puhutaan ilmastokysymyksistä ”lopulta ylisukupolvisena moraalisisena valintana”. Ilmastopolitiikan vaihtoehdot ja ympäristön suojeluun liittyvät toimenpiteet näyttäytyvät kuitenkin julkisuudessa usein taloudellisina kysymyksinä.

Nuorista 66 prosenttia on sitä mieltä, että tuotantoa ja kulutusta pitäisi vähentää ympäristösyistä, kun taas yli 60-vuotiaista hieman useampi, 71 %, toteaa, että kulutusta pitäisi vähentää (kuvio 30a). Tämän näkemyksen ja käytännön toimien välillä on kuitenkin eroa, sillä nuorista 42 prosenttia ja iäkkäämmistä 49 prosenttia kertoo vähentäneensä kuluttamistaan ympäristösyistä. Nuorisobarometrin (2016) raportissa todetaankin, että vastaavat erot ovat tavallisia, kun kyse on vaikeista valinnoista ympäristön ja oman elintason välillä. Nuoret tunnistavat tai tunnustavat omien yksittäisten valintojensa vaikutukset ympäristön tilaan vahvemmin kuin yli 60-vuotiaat. Yli 60-vuotiaista 22 % on samaa tai lähes samaa mieltä väitteestä ”*Minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät toimi samoin*”. Nuorista vain joka kymmenes (10 %) oli samaa mieltä ja jopa 78 % eri mieltä (kuvio 30b.)

Yli 60-vuotiaat suhtautuvat tulevaisuudenkuvaan nuoria varauksellisemmin. Suurin osa yli 60-vuotiaista (68 %) kokee, että jatkuvasti kasvava talous on mahdottomuus maapallon rajallisuuden vuoksi. Yli 60-vuotiaista vain kolmasosa (37 %) uskoo ympäristöongelmiin löytyvän kestäviä ratkaisuja – itse asiassa lähes puolet heistä (44 %) ei usko ratkaisuja löytyvän tai eivät osaa arvioida asiaa. Nuoret näkevät ympäristön tulevaisuuden ja ympäristöä säästävän taloudellisen kasvun mahdollisuudet hieman optimistisemmin, mutta eivät silti varauksetta. Nuorista noin puolet (48 %) uskoo, että ympäristöongelmiin löytyy maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja (Kuvio 30b). Molemmista ikäryhmistä alle puolet (38 % ja 41 %) uskoo tieteen ja teknologian ratkaisevan ympäristöongelmat. Ympäristönsuojeluun liittyvien ratkaisujen yhteys Suomen talouskasvuun jakaa molempien ikäryhmien sisällä vastaajien mielipiteitä. Vastaajat ovat yhtä mieltä siitä, että ihmisten hyvinvoinnin jatkumisen on perustuttava myös muuhun kuin taloudelliseen kasvuun.

11 YHTEENVETO

Yli 60-vuotiaiden mielestä heitä parhaiten kuvaava ilmaisu on *eläkeläinen*. Ilmaisun suosio on noussut merkittävästi kahden vuosikymmenen aikana. Toiseksi eniten kannatusta saa *seniorikansalainen*. Alle 80-vuotiaat eivät koe itseään ikäihmisiksi tai ikääntyneiksi. Yli 80-vuotiaatkin kutsuvat itseään mieluummin eläkeläiseksi tai seniorikansalaiseksi.

Ikään tai ikääntymiseen liittyvien termien suosio on laskenut huomattavasti. Yli 60-vuotiaat kokevat aiempaa voimakkaammin suomalaisessa yhteiskunnassa ikääntymiseen liittyvää negatiivista leimaa. Tämä muutos näkyy asenneväättämässä. Usko *ikäntymisen tuomaan uuteen elinvoimaan* on vähentynyt selvästi kahden vuosikymmenen aikana. Myös *liiallinen nuoruuden ihannointi yhteiskunnassa* nousi vastauksissa esiin. Tulosten perusteella yli 60-vuotiaiden näkemykset ikään liittyvästä syrjinnästä ei ole lisääntynyt vuosikymmenten aikana, joskaan ei vähentynytkään. Kuten aiempinakin vuosina, kritiikkiä saavat sekä poliitikot että tiedotusvälineet. Uutena ilmiönä ikään liittyvän syrjinnän kenttään on noussut sosiaalinen media. Yli 60-vuotiailla ei ole kuitenkaan kovin paljon omakohtaista kokemusta huonosta kohtelusta.

Yli 60-vuotiaat ovat aktiivisia kansalaisia. Yli 60-vuotiaiden työssäkäynti on lisääntynyt lähes kymmenellä prosenttiyksiköllä verrattuna 90-luvun barometrin tuloksiin. He osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan, järjestötoimintaan ja erilaisiin tilaisuuksiin. Kotona ollessa aika kuluu enimmäkseen kotitaloustöissä, ostoksilla ja perheenjäsenten kanssa. He ovat tiiviisti yhteydessä perheeseensä, sukulaisiin ja tuttaviiin ja tarjoavat apua lapsilleen ja lastenlapsilleen taloudellisen tuen muodossa, pienten lasten hoidossa sekä kodin talous- ja kunnostustöillä. Television katselu, ulkoilu ja lukeminen ovat edelleen tyypillisiä harrastuksia. Yli 60-vuotiaat kokevat, että heillä riittää sopivasti tekemistä koko päiväksi, osalla kiireeksi asti. Avun tarjoaminen ja osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan on laskenut jonkin verran 90-luvun jälkeen, mutta nämä tulokset voivat viitata myös koronaepidemian seurauksiin.

Yli 60-vuotiaiden kokemus omasta terveydentilasta on keskimäärin parantunut verrattuna 90-luvun barometriin tuloksiin. Myös avun tarve näyttää vähentyneen verrattuna aiempiin tuloksiin. Alle 80-vuotiaista joka kymmenes tarvitsee apua arjen toimiin ja yli 80-vuotiaista noin puolet. Apua saadaan yleisimmin läheisiltä tai tuttavalta.

Omassa kodissa halutaan asua riittävien palveluiden turvin mahdollisimman pitkään selvästi useammin kuin vielä 90-luvulla. Yli 60-vuotiaat ovatkin melko tyytyväisiä asu-
misoloihinsa. Parannuksia toivottaisiin asunnon helppohoitoisuuteen ja esteettö-
myyteen ja tarvetta olisi kohtuuhintaisille asunnoille.

Suurin osa vastaajista liikkuu pääasiassa omalla autolla ja/tai jonkun toisen (puoliso,
sukulainen, ystävä) kyydillä. Yli 80-vuotiaista omalla autolla ja/tai jonkun toisen kyy-
dillä liikkuu hieman yli puolet. Noin 15 prosenttia vastaajista käyttää pääasiassa jul-
kista liikennettä päivittäisessä asiointissa. Puolet vastaajista on sitä mieltä, että jul-
kinen liikenne toimii heidän asuinalueellaan hyvin. Etäisyys kauppaan, apteekkiin,
terveysasemalle ja postiin koetaan useimmin sopivaksi, vaikkakin yli 80-vuotiaiden
ryhmässä palveluiden etäisyydet koetaan hieman useammin haasteeksi.

Digitalisaatio on tuonut hyötyä palveluiden saavutettavuuteen. Jos on välineet ja
apua saatavilla digitaalisten palveluiden ja asiointin käyttämiseksi, kokemukset ovat
positiivisia ja palveluiden saavutettavuus on parantunut. Hieman yli puolet yli 60-
vuotiaista kokee digitalisoitumisen helpottaneen elämää. Monella erityisesti pankki-
palveluiden käyttö ja muu digitaalinen asiointi on helpottunut.

Yli 60-vuotiaat ovat keskimäärin melko tyytyväisiä elämäänsä ja he kokevat heillä ole-
van melko hyvin vaikutusmahdollisuuksia oman elämänsä kulkuun. Alle 80-vuotiaat
ovat tyytyväisempiä ja kokevat vaikutusmahdollisuutensa paremmaksi kuin yli 80-
vuotiaat. Yli 60-vuotiaiden taloudellinen tilanne on kohentunut 90-luvun barometrin
tuloksiin verrattuna. Aiempaa useammalla jää rahaa säästöön tai rahat riittävät juuri
sopivasti.

Kolme neljästä suhtautuu optimistisesti Suomen tulevaisuuteen asuinmaana ja hie-
man yli puolet oman paikkakuntansa tulevaisuuteen ja omaan tulevaisuuteensa.
Huolta aiheuttaa kuitenkin maailman tulevaisuus ylipäänsä, sillä vain joka neljäs suh-
tautuu siihen optimistisesti. Vastaajien huolet omasta tulevaisuudesta liittyvät
useimmin omaan ja läheisten terveyteen, läheisen menettämiseen ja taloudellisiin
huoliin. Suomen, oman asuinpaikan ja maailman tulevaisuuteen liittyen koetaan
huolta taloudesta, rikollisuudesta ja sodista sekä ympäristön tilasta. Yli 60-vuotiaat
ottavat ympäristökysymykset vakavasti ja he suhtautuvat tulevaisuudenkuvaan
varauksellisesti. Yli 60-vuotiaista vain kolmasosa uskoo ympäristöongelmiin löytyvän

kestäviä ratkaisuja. He ajattelevat, että ihmisten hyvinvoinnin jatkumisen on perustuttava myös muuhun kuin taloudelliseen kasvuun.

Omaan tulevaisuuteen ja ikääntymiseen liittyvistä huolista voimakkaimmin nousi esiin palveluiden ja asiointin muuttuminen digitaaliseksi sekä oma terveydentila. Vaikka yli 60-vuotiaiden terveydentila on keskimäärin parempi kuin vuonna 1998, joukossa on myös huono-osaisempia. Vuonna 1998 huonosta tai melko huonosta terveydentilasta ilmoitti kärsivänsä 15 prosenttia vastaajista, kun vastaava luku on nyt 6 prosenttia. Yli 80-vuotiaista kuitenkin 13 prosenttia arvioi terveydentilansa melko huonoksi tai huonoksi. Heikko terveydentila näyttää olevan yhteydessä moneen arjen haasteisiin. Se liittyy yksinäisyyden tuntemuksiin ja kokemukseen heikentyneistä vaikutusmahdollisuuksista omaan elämään. Yksityisiin ja julkisiin sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluihin ovat tyytymättömpiä ne, joiden terveydentila on heikoin. Tyytymättömyys elämään on yhteydessä heikkoon terveydentilaan, korkeaan ikään, avuntarpeeseen ja taloudelliseen tilanteeseen.

Vaikka yli 60-vuotiaiden taloudellinen tilanne on keskimäärin kohentunut, vastaajien joukossa on myös pienituloisten ryhmä (26 %), jolla rahat riittävät jotenkuten tai ei lainkaan arjen välttämättömiin menoihin. Taloudellista epävarmuutta aiheuttavat useimmiten pienet tulot. Välttämättömiin menoihin on jouduttu käyttämään säästöjä ja lainaamaan rahaa.

Yli 60-vuotiaat arvioivat, että ikääntyneille kasautuu yleisesti paljon ongelmia. Näin on ollut myös vuoden 1998 barometrissa, mutta potentiaalisten ongelmien laajuus on selvästi noususuuntainen. Vastaukset tuovat esiin laajamittaisen huolen ikääntymiseen liittyvistä arjen, palveluiden ja hyvinvoinnin haasteista. Huojentavaa on, että henkilökohtaisesti koetut ongelmat ovat selvästi harvinaisempia. Suurin muutos on kuitenkin tapahtunut kokemuksissa ympäristön väkivallasta ja rikollisuudesta, joka on noussut merkittävästi vuodesta 1998 (15 %) vuoteen 2021 (45 %). Jossain määrin yllättäen digitalisaatio on noussut ikääntyneiden suurimmaksi ongelmaksi tämän päivän Suomessa. Se kiilaa taloudellisten ongelmien, terveyspalvelujen saatavuuden ja jopa sairauden ja toimintakyvyn vajauden edelle.

Digitalisaatio on haaste erityisesti iäkkäämmille ja niille, jotka muutoinkin tarvitsevat apua arjen toimiin. Yli puolet yli 60-vuotiaista tarvitsee apua digitaalisten palveluiden käyttöön. Kaikille ei ole kuitenkaan apua tarjolla. Jopa 40 prosentilla on jäänyt

joitakin viranomaispalveluita käyttämättä, koska asiointi on digitaalista. Ongelma koskee kaikkia yli 60-vuotiaita, mutta huonoin tilanne on yli 80-vuotiailla. Heistä noin puolella on jäänyt joitakin viranomaispalveluja käyttämättä niiden digitaalisuuden vuoksi. Käteisen rahan heikentynyt saatavuus on ongelma yli 40 prosentille.

Palvelujen digitalisoituminen on aiheuttanut polarisoitumista ja avun tarve digitaalisten palvelun käyttöön on kasvanut, jotta myös iäkkäämmillä on mahdollisuus toimia ja käyttää palveluita yhdenvertaisesti. Tämä haaste on toki tunnistettu jo pitkään ja se on tarpeen huomioida digitaalisten palveluiden ja vaihtoehtojen kehittämisessä. Kysyttäessä vastaajilta heidän tulevaisuuden pelkojaan, kukaan ei maininnut digitalisaatioon liittyvän varsinaisesti pelkoja – digitalisaatio nähdään isona haasteena, mutta myös sen hyödyt tunnistetaan.

Yli 60-vuotiaat kokevat ongelmia myös lähipalveluiden saavutettavuudessa. Tyytyväisyys yksityisiin ja julkisiin sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluihin on heikentynyt verrattuna vuoden 1998 tuloksiin. Etäisyys keskeisiin palveluihin, kuten esimerkiksi terveysasemalle ja apteekkiin, on joillekin liian pitkä. Kauppaan on liian pitkä matka joka kymmenennellä. Etäisyys keskeisiin palveluihin koetaan liian pitkäksi varsinkin silloin, kun oma terveydentila on huono ja käytössä ei ole omaa autoa tai mahdollisuutta päästä asioimaan jonkun kyydillä. Yli puolet vastaajista toteaa, että autolla kulkeminen on heille välttämätöntä pitkien tai hankalien kulkuyhteyksien vuoksi. Taksimatkoja pidetään liian arvokkaina ja niiden saatavuudessa on haasteita. Heikko terveydentila vaikeuttaa palveluiden tavoittamista ja voi osaltaan heikentää edelleen huono-osaisempien tilannetta.

Koronaepidemia on koetellut maailmaa tutkimuksen toteutushetkellä noin vuoden ajan. Yli 60-vuotiaat kokevat koronaepidemian lisänneen yksinäisyyttä, heikentäneen turvallisuudentunnetta ja vaikuttaneen fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Koronaepidemia on vaikuttanut erityisesti iäkkäämpiin, yli 80-vuotiaisiin. Heidän avuntarpeensa (esim. ruokaostokset ja asiointi) on lisääntynyt ja fyysinen hyvinvointi heikentynyt enemmän kuin alle 80-vuotiailla. Yli 80-vuotiaista joka neljäs kokee koronaepidemian laskeneen heidän elämänlaatuun. Kaikissa edellä kuvatuissa, erityisesti sosiaaliin suhteisiin ja sosiaaliseen toimintaan liittyvissä vastauksissa on syytä huomioida koronaepidemian mahdolliset vaikutukset. Jos ja kun poikkeusoloista päästään siirtymään takaisin normaaliin, tai uuteen normaaliin, avautuu tämänkin

tutkimuksen aiheille uusi näkökulma: Millä tavalla uusi normaali vaikuttaa yli 60-vuotiaiden arkeen, elämään, hyvinvointiin ja ajatuksiin tulevaisuudesta?

Kokonaisuutena tulosten perusteella yli 60-vuotiaiden arki, hyvinvointi ja asema suomalaisessa yhteiskunnassa näyttää myönteiseltä. Yli 60-vuotiaiden joukossa on kuitenkin ryhmiä, joilla on elämässään monenlaisia ongelmia ja heidän tilanteensa on haasteellisempi kuin muiden. He ovat useimmiten iäkkäämpiä, heidän terveydentilansa on heikko, heidän avuntarpeensa suurempi, mahdollisesti saamansa apu riittämätöntä ja heidän taloudellinen asemansa on huono. Poikkeusolot ovat lisänneet erityisesti heidän turvattomuuttaan ja yksinäisyyttään, ja sen suunnan kääntämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

KIRJALLISUUS

Sosiaali- ja terveysministeriö 1994: **Vanhusbarometri 1994**

Sosiaali- ja terveysministeriö 1999: **Vanhusbarometri 1998**

Nuorisotutkimusverkosto 2016: **Nuorisobarometri 2016**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020: **Suomalaisten rahapelaaminen 2019**

